

TÁLIS

É

LOM ÉS AZ INTERNET

A DIGITÁLIS JÖVŐ TÉRKÉPE

A MAGYAR TÁRSADALOM ÉS AZ INTERNET

GYORSJELENTÉS A WORLD INTERNET PROJECT 2006. ÉVI MAGYARORSZÁGI KUTATÁSÁNAK EREDMÉNYEIRŐL

IMPRESSZUM

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

A World Internet Project magyarországi kutatássorozatát az ITHAKA Kht. a TÁRKI Zrt. és a BME-ITTK közösen valósítják meg.

A 2006-os kutatást támogatta a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal.

Támogatta továbbá az Antenna Hungária Zrt. és a TÁRKI Alapítvány.

Kutatásvezetők: Dr. Dessewffy Tibor és Dr. Fábíán Zoltán

A kutatás honlapja: www.wiphungary.hu

A World Internet Project honlapja: www.worldinternetproject.net

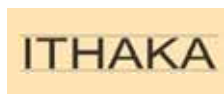
A jelentés szerzői: Fábíán Zoltán, Galács Anna, Gerhardt Erik, Kollányi Bence, Ságvári Bence és Székely Levente

Szerkesztette és a szöveget gondozta: Galács Anna

Grafikai tervek és tördelés: Bieder Anikó – cadmium

Kiadja az ITHAKA Kht.

© ITHAKA Kht, 2006

TARTALOM

BEVEZETÉS	6
A HOZZÁFÉRÉS ÉS HASZNÁLAT ALAPDIMENZIÓI	12
OTTHONI SZÁMÍTÓGÉP ÉS INTERNET	12
TELEFON, HANGÁTVITEL	20
MOBILTELEFON-HASZNÁLAT	21
SZÁMÍTÓGÉP- ÉS INTERNETHASZNÁLAT	23
AZ INTERNETHASZNÁLAT JELLEGZETESSÉGEI ÉS A NEM HASZNÁLAT OKAI	38
HOGYAN, HOL ÉS MIRE HASZNÁLJUK AZ INTERNETET?	38
A NEM HASZNÁLAT OKAI	50
AZ INTERNETTEL KAPCSOLATOS VÉLEMÉNYEK	58
AZ INTERNETHASZNÁLAT TÁRSADALMI HATÁSAI	66
INTERNET ÉS TÁRSADALMI KAPCSOLATOK	66
INTERNET ÉS MÁS MÉDIUMOK, INTERNETEZŐK ÉS NEM HASZNÁLÓK MÉDIAFOGYASZTÁSA	73
MÓDSZERTANI LEÍRÁS	80
A WORLD INTERNET PROJECT 2006. ÉVI ADATFELVÉTELÉNEK ISMERTETÉSE	80
A NEMZETKÖZI WORLD INTERNET PROJECT	82
A KUTATÁSBAN RÉSZT VEVŐ INTÉZETEK BEMUTATÁSA	83

BEVEZETÉS

BEVEZETÉS

A hatodik év

2006-ban a World Internet Project (WIP) magyarországi kutatássorozatának immár hatodik adatfelvételére került sor, így az olvasó most a hatodik gyorsjelentést tartja kezében. Ezalatt a hat év alatt nyomon követhettük, hogy milyen mintázatok, jellegzetes trendek szerint alakul Magyarországon az átmenet az információs vagy hálózati társadalomba. Ezzel párhuzamosan figyelemmel kíséreltük a nemzetközi fejleményeket mind a társadalmi átalakulás, mind pedig a tudományos vizsgálati súlypontok, az elemzési módszerek változásának szempontjaiból.

Hat év idősoros adatai már kellő alapot adnak arra, hogy tendenciákról, hosszú távú folyamatokról, vagy éppen nagy ívű változásokról beszélhessünk. E rövid bevezetőben ezek közül most csak a legfontosabbak felvázolására teszünk kísérletet. Bemutatjuk az elmúlt évek trendjeit, kiemelve a legfontosabb és legérdekesebb változásokat, illetve szólnunk arról is, hogy mindezek milyen újításokat jelenthetnek a jövőben a WIP-kutatás számára.

Kezdjük talán az internetkutatások egyik legnépszerűbb témájával, a penetrációs számok alakulásával. Magyarországon a vizsgált hat év alatt az internetpenetráció, vagyis az internethasználók aránya viszonylag egyenes mértékben nőtt, évente kb. 4 százalékkal. Ennek eredményeképpen 2006-ban a 14 éves és annál idősebb magyar állampolgároknak már 36 százaléka használta az internetet. Rögtön hozzá kell tennünk azonban, hogy ez a szám nemzetközi összehasonlításban továbbra is igen alacsony, és nem csak az új technológiák társadalmi adoptálásában élen járó Egyesült Államok és Észak-Európa országainak diffúziós számait figyelembe véve beszélhetünk elmaradásról. Ezekben az országokban a használók aránya már elérte, és esetenként meghaladta a 70 százalékot, de az átlagos penetráció már az Unió huszonöt tagállamát tekintve is 50% körül jár. Ha szűkebb „pátriánkat”, a poszt-szocialista országokat vesszük szemügyre, akkor szintén több olyan országot találunk, ahol a hazainál jóval magasabbak a számok (például Csehország esetében 54%). Természetesen nincsen értelme egy olyan – csupán a statisztikával foglalkozók számára izgalmas – játékba belemennünk, ahol néhány százalékos különbségeket túlságosan is messzire vezetők, elméleti okfejtésekkel kívánunk megmagyarázni, az azonban bizonyos,

hogy Magyarország továbbra is az európai mezőny utolsó harmadában található, a változások dinamikája pedig azt vetíti előre, hogy egyelőre nincsen reális esély a jelentősebb elmozdulásra.

Anélkül, hogy belebonyolódnánk abba a vitába, amely a „jó” vagy a „kívánatos” internethasználati arányról szól, csupán a jelenség okának megismeréséhez fűződő tudományos kíváncsiságunktól vezérelve fel kell tennünk azt a kérdést: mi az oka ennek a különbségnek? Miért van az, hogy Magyarország a hozzá hasonló gazdasági fejlettségű országokkal összehasonlítva is veszíteni látszik pozíciójából?

A magyarázat lehetősége akkor válik igazán érdekessé, ha megvizsgáljuk, mivel okolják az internet nem használói ezt a választásukat. Kutatásunk során eddig minden évben vizsgáltuk ezt a kérdést, és ez az a terület, ahol az egyik legnyilvánvalóbb trend bontakozott ki az eltelt időszak alatt. Sokáig tartotta magát az a nézet, hogy az alacsony penetráció hazánkban elsősorban a magas távközlési, illetve szolgáltatási díjaknak köszönhető. Aki figyelemmel kísérte az utóbbi idők piaci változásait, könnyen beláthatja, hogy ez a magyarázat az elmúlt két-három évben már csak kevésbé tartható. Az internetszolgáltatás díjai az elmúlt években radikálisan csökkentek (egy átlagos szélessávú hozzáférés havi díja több mint 10000 Ft-ról 3000–6000 Ft-ra csökkent. Sőt a különböző állami programoknak (például Sulinet Expressz, e-Magyarország pontok) köszönhetően a hozzáféréshez szükséges eszközök is könnyebben elérhetőkké váltak. Az internethasználók körének bővülésében ennek ellenére sem beszélhettünk jelentősebb megugrásról, tehát sejthető, hogy az a magyarázat, ami kizárólagosan az internetezés magas költségeit tette bűnbakká, már korábban sem volt kellően megalapozott, napjainkra pedig szerepe – talán nem túlzás kijelenteni – jelentősen visszaszorult.

A pénzügyi érveket, a „kemény korlátok” súlyának csökkenését évről évre nyomon követhettük a kutatásunkban. 2001-ben és 2002-ben még egyértelműen a leghangosabb indokok közé tartozott, hogy valakinek nincs számítógépe, vagy éppen drágának tartja az internetezést. Az általunk materiális érveknek nevezett dimenzióknak a szerepe azonban 2003-tól egyértelműen elvesztette vezető jellegét. Ekkor kerültek előtérbe az úgynevezett kognitív szempontok. Egyre többen mondták, hogy azért nem interneteznek, mert nem találják érdekesnek, hasznosnak, azaz úgy vélték, hogy semmi szükségük nincsen rá. Nemzetközi összehasonlításban vizsgálva a kérdést azt találjuk, hogy Magyarországon kiugróan nagy ezen érvek jelentősége.

Akár magas, akár alacsonyabb penetrációs számokkal jellemezhető országokat nézünk, sehol nem találkozunk a motivációs akadályok ekkora dominanciájával. Magyarországon tehát, a WIP-kutatásban résztvevő országok körében szinte egyedülálló módon, együtt van jelen az alacsony elterjedtség és az elsődlegesen kognitív indokokra visszavezethető motiváció hiánya. Az e mögött meghúzódó okok megfejtése – amellett, hogy komoly intellektuális kihívásnak tekinthető – az ország hosszú távú jövője szempontjából sem mellékes. Az idei kutatásban ezért némiképpen módosítottuk a kérdőívet, nagyobb hangsúlyt helyezve a kognitív gátak mögött meghúzódó társadalmi-kulturális értékdimenziók feltérképezésére. Véleményünk szerint ezek mélyreható tanulmányozása, az alapvető gondolkodásbéli sémák feltárása lehet az az út, amely elvezethet bennünket a probléma megértéséhez. Sőt úgy gondoljuk, hogy az itt megfigyelt ok-okozati összefüggések az internet és a különböző technológiai újdságok szűken értelmezett világából kilépve is fontos eredményekkel szolgálhatnak.

Az internettel és annak társadalmi hatásaival foglalkozó szakirodalom másik közkedvelt, az előzővel némileg összefüggő témája a digitális szakadék alakulása. Magyarországon az általános penetráció alacsony, ezért nem meglepő, hogy a digitális szakadék jelensége meghatározó a magyar internetező közösségben. Mint azt a tanulmány a következőkben bemutatja, a kor, az iskolai végzettség, a lakóhely, a gazdasági aktivitás és a jövedelem, mind erősen befolyásolja azt, hogy valaki használja-e az internetet vagy sem. Ezen a téren azonban, idén először örömteli fejleményekről számolhatunk be. Adataink mind a számítógép- és internet-hozzáféréssel, mind ezek használatával kapcsolatban azt mutatják, hogy a leszakadó csoportok megkezdték felzárkózásukat: körükben a penetráció a legtöbb esetben az átlagosnál dinamikusabban bővült. A digitális szakadék tehát, ha lassan is, de szűkülni kezdett.

További fontos (és örömdetes) jellegzetessége a hazai internetvilág fejlődésének a szélessávú hozzáférések arányának folyamatos növekedése. 2006-ban az otthoni internetelérések már több mint háromnegyede valamilyen szélessávú technológián alapul. Mivel a szélessávú internet-hozzáférés az alkalmazások jóval szélesebb körét teszi elérhetővé, valamint egy egészen másfajta internethasználati kultúrát jelez, számíthatunk rá, hogy a különféle, eddig talán kevésbé használt online-alkalmazások (telefon, multimédia stb.) is egyre népszerűbbek lesznek. Ez azonban

annak veszélyét is magában hordozza, hogy a használók és nem használók közötti szakadék, ha számszerűen nem is, de a „puhább” értékdimenziók, kulturális attitűdök mentén esetleg tovább nőhet, megnehezítve a bekapcsolódást.

Úgy véljük, hogy a közeljövő még számos izgalmas kérdést tartogat. Tovább kell vizsgálunk az internet és általában az új technológiák társadalmi diffúzióját, a használati szokásokat. Csak egy példa: ismeretes, hogy a magyarországi vállalkozásoknak 2007-től elektronikus úton kell benyújtaniuk adóbevallásukat. A magyar vállalati struktúrát ismerve könnyen belátható, hogy sok tízezer olyan honfitársunk van, akinél ez a kognitív gátak kényszerű „áttörését” fogja eredményezni. Nagy kérdés azonban, hogy ez a felülről induló „kényszer” beindít-e egy olyan organikus folyamatot, amely – akár már rövid távon is – jóval túlmutat az elektronikus ügyintézésnek ezen az egyszerű megvalósulásán.

Az elmúlt hat év tapasztalatai azt mutatják, hogy az információs társadalommal kapcsolatos tudományos magyarországi kutatások körében a WIP vált az egyik legfontosabb, legjelentősebb kutatássá és adatforrássá.

A WIP fő elvei – a társadalmi hatások vizsgálata, a használókra és nem használókra helyezett azonos hangsúly – segítenek egy olyan folyamat alapos nyomon követésében, amely meghatározó jelentőségű jelenkori társadalmunkban. Ezért minden bizonnyal akár sok év távlatából is érdekes és izgalmas lesz visszanyúlni a WIP adatbázisaihoz és különböző elemzéseseihez.

A HOZZÁFÉRÉS ÉS HASZNÁLAT ALAPDIMENZIÓI

A HOZZÁFÉRÉS ÉS HASZNÁLAT ALAPDIMENZIÓI

OTTHONI SZÁMÍTÓGÉP ÉS INTERNET
TELEFON, HANGÁTVITEL
MOBILTELEFON-HASZNÁLAT
SZÁMÍTÓGÉP- ÉS INTERNETHASZNÁLAT

OTTHONI SZÁMÍTÓGÉP ÉS INTERNET

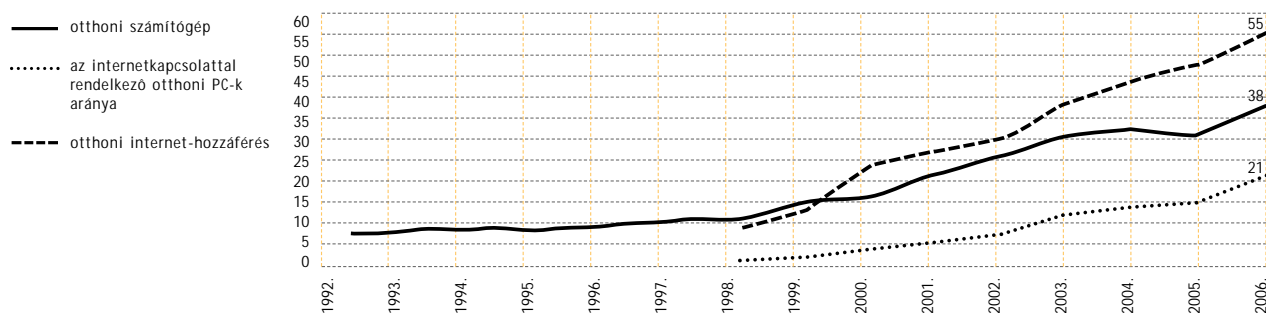
Az info-kommunikációs eszközök és az internet társadalmi hatásainak szociológiai vizsgálatakor nem kerülhető meg a diffúziós folyamatok alapvető számainak nyomon követése. Jelentésünk első részében ezeket a terjedési folyamatokat írjuk le. A számítógép és az internet esetében külön foglalkozunk a hozzáférés és a használat dimenzióival, valamint a háztartásokra és az egyénekre vonatkozó mérőszámokkal. Elemzésünkben különös hangsúlyt helyezünk a digitális egyenlőtlenségek alakulásának feltérképezésére. Bemutatjuk továbbá a vezetékes- és mobiltelefon- ellátottság számainak alakulását is.

Számítógép a háztartásokban

Magyarországon az elmúlt évben a KSH 2005. évi Mikrocenzus vizsgálata szerint valamivel több mint négymillió (4 001 976) háztartás volt. 2006 első fél évében az összes háztartás 38 százalékában – kb. 1,5 millió háztartásban – találtunk otthoni (működőképes) számítógépet, és a háztartások 21 százalékában – kb. 840 ezer háztartásban – internet-kapcsolatot¹. Ez azt jelenti, hogy a számítógéppel felszerelt háztartások ma már több mint fele (55%) képes otthonról rácsatlakozni a világhálóra. A terjedés a korábbi évekhez képest felgyorsult, dinamikusabb volt (1. ábra).

¹ A kutatásunk során számítógépnek számítottuk az asztali számítógépeket, noteszgépeket (laptop, notebook). Nem tekintjük viszont annak a videojátékokat, a kézi számítógépeket (pda, palmtop), a menedzserkalkulátorokat, a szótárgépeket és a számológépeket.

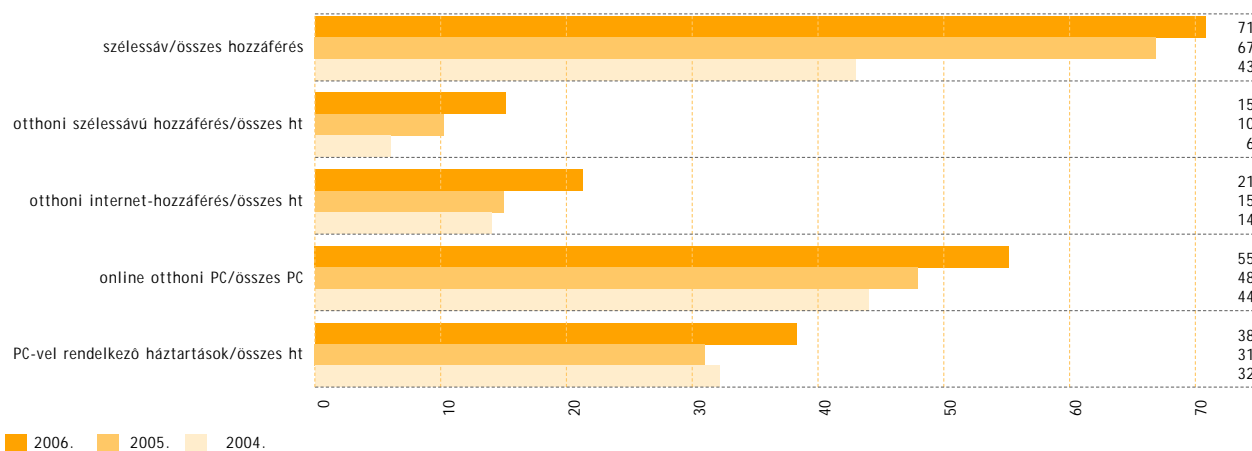
1. ÁBRA Az otthoni számítógép és internet terjedése Magyarországon: a hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya, 1992–2006. (%)

forrás: TÁRKI Háztartásvizsgálatok (1992–2000), TÁRKI WIP (2001–2006)

Az otthoni számítógép- és internet-hozzáférés idősoros adatait a 2. ábra mutatja, amely áttekintést nyújt az otthoni internetkapcsolatok típusának alakulásáról is.

2. ÁBRA Az otthoni számítógép- és internet-hozzáférés alapmutatói, 2004–2006. (%)

A háztartások 31 százalékában egyetlen személyi számítógép van, 7 százalékában kettő vagy több.

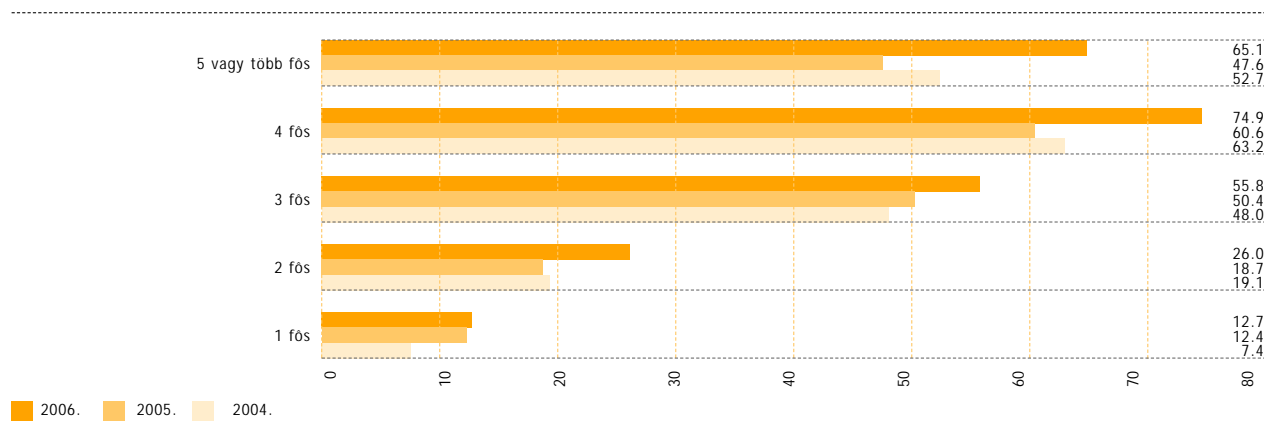
Az asztali számítógépek mellett egyre elterjedtebbé válnak az internetezésre is alkalmas kézi és mobil eszközök, például a pda-k (kézi számítógépek), amelyek a háztartások 4 százalékában állnak rendelkezésre. Ezek számbavétele azonban érdemben nem módosítja a számítógép-penetráció adatait, mivel szinte kizárólag olyan háztartásokban fordulnak elő, ahol már van asztali (vagy hordozható) számítógép.

Minden huszadik háztartásra igaz, hogy korábban volt otthon számítógép, de jelenleg/már nincs.

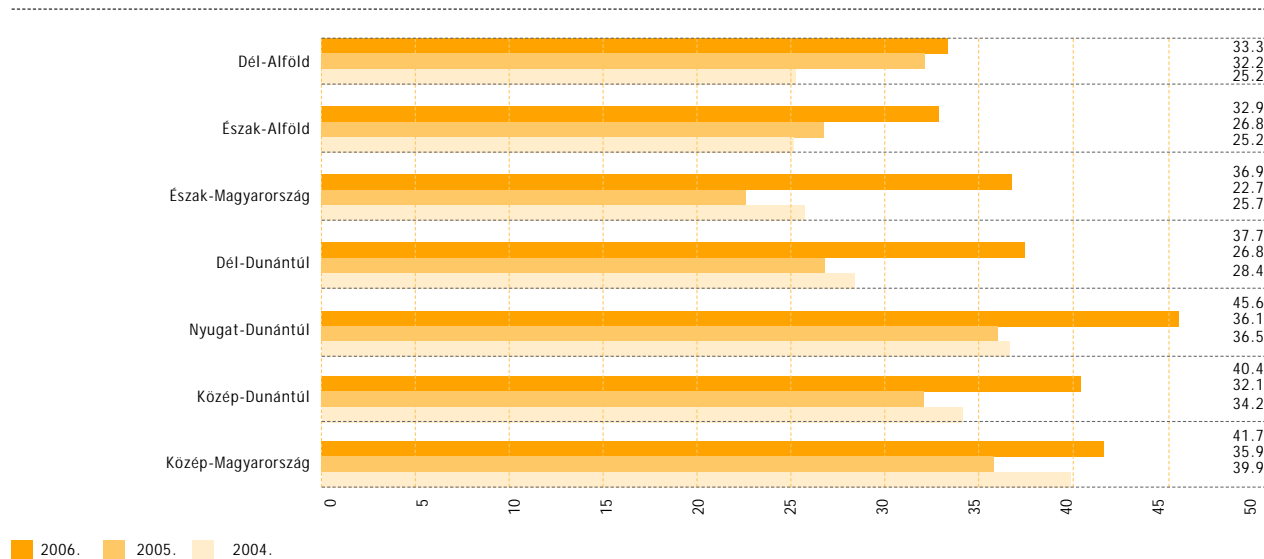
Az otthoni számítógép-hozzáférés társadalmi és demográfiai meghatározói közül kiemelhető a háztartásméret hatása. Mivel az iskolás gyermeket nevelő családokban gyakoribb az otthoni számítógép, illetve maga a számítógép-használat is életkorilag meghatározott, ezért a háztartás mérete is statisztikai összefüggést mutat az otthoni

számítógép-ellátottsággal. Az egyfős háztartásokban – melyeknek zöme idős személyekből áll – a hozzáférési arány kevesebb mint ötöde (13%) a négyfős családokénak (75%). (3. ábra)

3. ÁBRA A számítógéppel rendelkező háztartások aránya a háztartás mérete szerint, 2004–2006. (%)

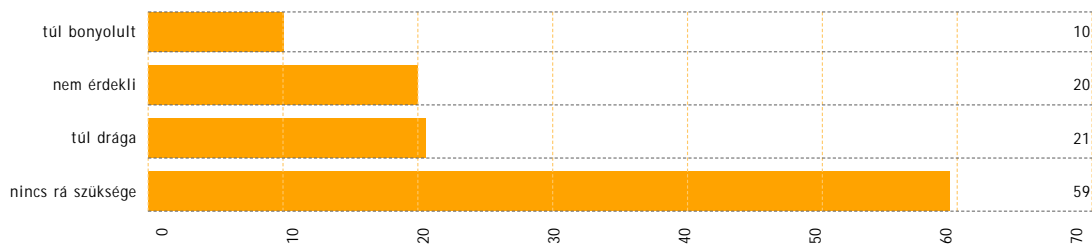
4. ÁBRA A számítógéppel rendelkező háztartások aránya régiók szerint, 2004–2006. (%)

A regionális bontásból érdemes kiemelni, hogy az otthoni számítógép elterjedtségét illetően a nyugat-dunántúli régió megelőzi a fővárost is magában foglaló közép-magyarországi régiót (4. ábra).

A fenti adatok alapján kiszámítható, hogy a 14 éves és idősebb személyek közel fele (49%) lakik olyan háztartásban, ahol van személyi számítógép. A személyeknél azért találunk magasabb arányt, mint a háztartásoknál, mert – mint azt korábban bemutattuk – a nagyobb létszámú háztartásokban gyakrabban fordul elő számítógép. Megkérdeztük a számítógéppel nem rendelkezőket, hogy miért nincs otthon számítógépük. A kérdezettek 59 százaléka nyilatkozta, hogy „nincs rá szüksége”, míg 20–20% azoknak aránya, akiknek a számítógép „túl drága”, illetve „nem érdekli őket” (5. ábra). Az egyéb okok említése 4% alatti gyakoriságú volt.

5. ÁBRA Miért nincs otthon számítógépük? A leggyakrabban említett válaszok gyakorisága a számítógéppel nem rendelkezők körében (több válasz is adható volt)* (%)

* megjegyzés: Esetszám, N=2391.

A számítógéppel nem rendelkezők 5 százaléka – a teljes minta 3 százaléka – tervezi, hogy a következő évben számítógépet vásárol.

Internet-hozzáférés a háztartásokban

2004 második fél éve és 2006 első fél éve között a háztartások körében 50 százalékkal növekedett az otthoni internet-hozzáférések százalékos aránya. Míg 2004-ben 14 százalékos elterjedtséget regisztráltunk, 2006-ban már az háztartások 21 százalékében volt internetkapcsolat. A legdinamikusabb növekedés az észak-alföldi régióban, a falvakban és az egyfős háztartásokban mutatkozott, amely

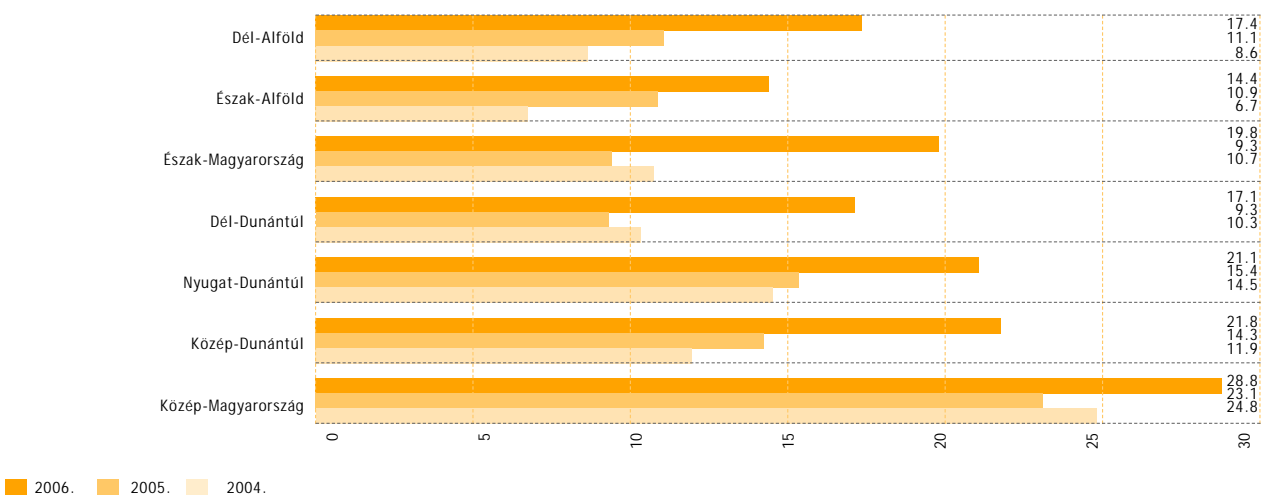
csoportok – csakúgy mint az otthoni számítógép-hozzáférés esetében – lényegesen elmaradnak az átlagtól, vagyis a digitális szakadék leszakadó oldalán helyezkednek el. Az egyenlőtlenség a szóban forgó csoportok és a teljes népesség között tehát, köszönhetően a kedvező dinamikának, az elmúlt két évben csökkent. Az egyfős háztartások az átlagos hozzáférési szint 30 százalékát érték el 2004-ben, jelenleg pedig 40 százalékát, a falvak a korábbi 40-ről az átlag 70 százalékára zárkóztak fel. Az észak-alföldi régió pedig 50-ről 70 százalékra csökkentette lemaradását az átlaghoz képest.

A digitális egyenlőtlenségek a vizsgált településszerkezeti, regionális és demográfiai szempontok közül a háztartás mérete szerint a legnagyobbak az otthoni internet-hozzáférés vonatkozásában² (6.–7.–8. ábra).

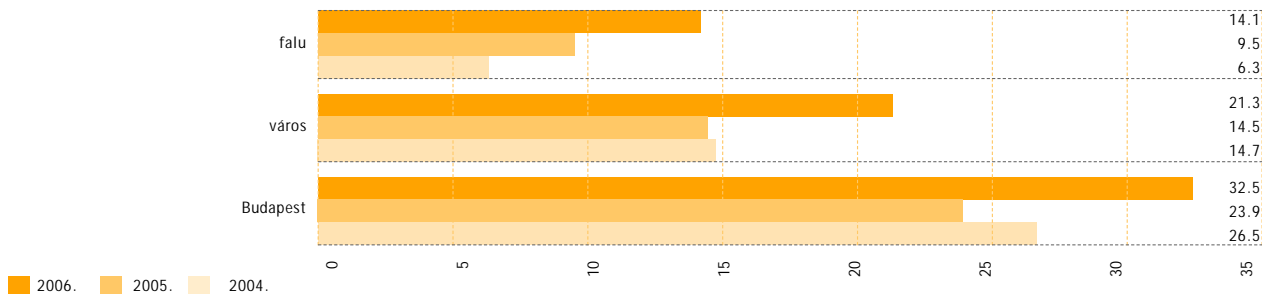
² Természetesen a háztartások között sok egyéb egyenlőtlenségi dimenzió is vizsgálható lenne a digitális szakadék vonatkozásában. Ilyenek például a gazdasági aktivitási, iskolai végzettség szerinti, jövedelmi stb. különbségek, amelyek mind kapcsolatban állnak a digitális egyenlőtlenségekkel. A jelen keretek között ezek elemzésétől eltekintünk.

Az adatok regionális bontásából kitűnik, hogy jelenleg a közép-magyarországi régióban a legjobb az otthoni internet-hozzáférési mutató, a legrosszabb pedig a Dél-Dunántúlon. A fővárosban már minden harmadik háztartásban van otthoni internet.

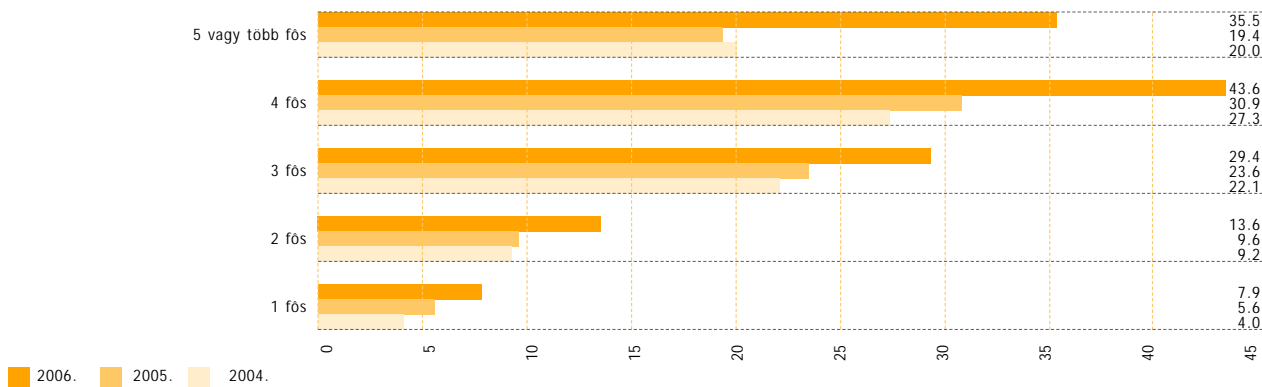
6. ÁBRA Az otthoni internet-hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya régióinként, 2004–2006. (%)

7. ÁBRA Az otthoni internet-hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya településtípusonként, 2004–2006. (%)

8. ÁBRA Az otthoni internet-hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya a háztartás mérete szerint, 2004–2006. (%)

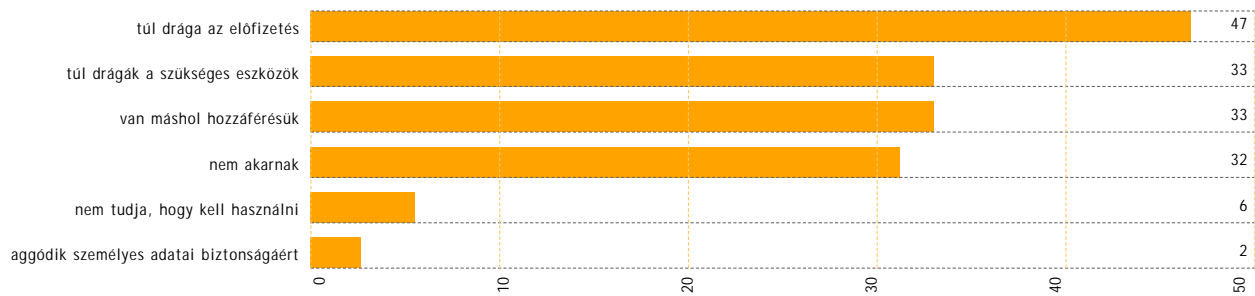

A fenti adatok alapján kiszámolható, hogy a 14 évesek és idősebbek több mint negyede (27 %) lakik olyan háztartásban, ahol van számítógépen keresztüli internet-hozzáférés.

Azoktól, akiknek volt ugyan számítógépük, de nem volt internet-hozzáférésük, megkérdeztük, hogy miért nem található meg ez a lehetőség háztartásukban. A leggyakrabban említett ok az volt, hogy „túl drága az előfizetés” (47%), és szintén fontos indoknak mutatkozott egy másik materiális jellegű érv is, miszerint „túl drágák a szükséges eszközök” (33%). A kérdésre válaszolók 33

százaléka azért nem vezeteti be otthon az internetet, mert van máshol hozzáférése, míg 32% egyszerűen nem akar otthonról a világhálóra csatlakozni (9. ábra)

9. ÁBRA Miért nincs otthon internet-hozzáférésük? A leggyakoribb válaszok aránya a számítógéppel felszerelt, internet-hozzáféréssel nem rendelkezők körében* (%)

* megjegyzés: Esetszám, N=673.

Platformváltás – az otthoni szélessáv térnyerése

Az otthoni kapcsolatok döntő hányada, 74 százaléka, 2006-ban már szélessávú³. Az ADSL alapú (42%) és kábeles (32%) csatlakozások az összes kapcsolat közel háromnegyedét teszik ki, számszerűen pedig a szélessávú szolgáltatók több mint 600 ezer háztartásban vannak jelen (1. táblázat). A szélessávú internet térhódítása az elmúlt négy év folyamán gyorsult fel. 2003-ban a csatlakozások fele még keskenysávon, analóg modemem keresztül volt (10. ábra), ám csak az elmúlt két évben 250 százalékos növekedést találtunk az otthoni szélessávú kapcsolatok arányában.⁴

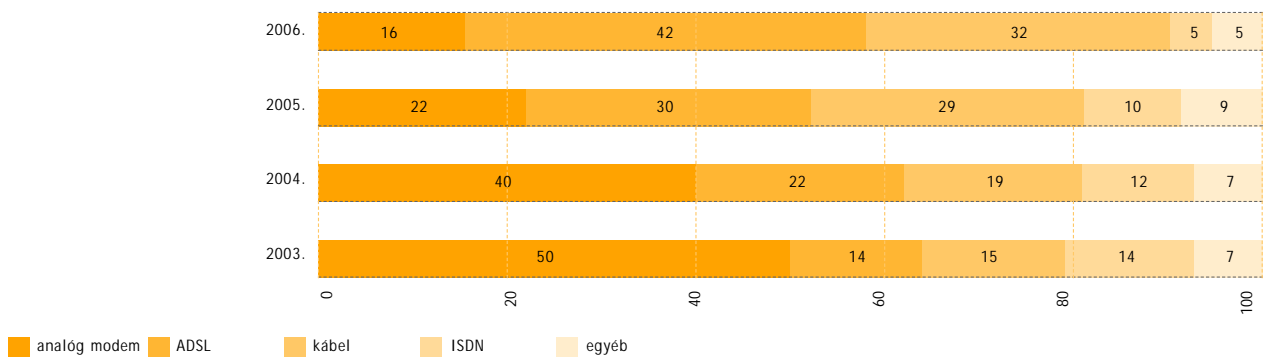
³ Szélessávú kapcsolatnak az ADSL- és kábelcsatlakozásokat vettük.

⁴ A KSH internetszolgáltatóktól gyűjtött adatai szerint 2005-ben 907 ezer internet-előfizető volt Magyarországon. Ebből 372,5 ezer ADSL- 212,1 ezer pedig kábel-előfizetés volt. Ezek a számok magukban foglalják mind a közületi, mind az egyéni előfizetőket. A száz lakosra vetített szélessávú előfizetéseket tekintve Magyarország 30 OECD-ország közül a 25. volt 2005 végén. (Központi Statisztikai Hivatal. 2006. Távközlés, internet, 2005. Budapest: KSH. és OECD Broadband Statistics, December 2005 (www.oecd.org/sti/ict/broadband).

1. TABLAZAT A háztartások otthoni internetkapcsolatának típusa, 2006. (összes háztartás)

	százalék	esetszám a mintában	háztartások száma
analóg modem	3,3	132	132 619
ISDN	1,0	39	39 426
kábel	6,4	255	257 114
ADSL	8,6	342	344 460
egyéb	1,0	39	39 746
nem tudja, nincs válasz	0,9	35	35 272
nincs otthoni internet	78,8	3127	3 153 340
összesen	100,0	3969	4 001 976

10. ABRA Az otthoni internet-hozzáférések megoszlása a kapcsolat típusa szerint, 2003–2006. (az otthoni internettel rendelkezők körében) (%)

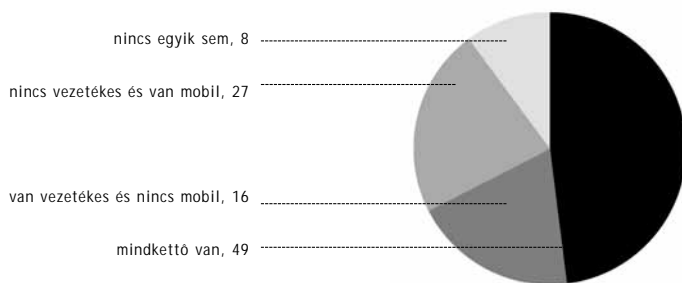
A szélessávú hozzáférések a vizsgált csoportok közül legdinamikusabban a falvakban élők körében, az észak-alföldi régióban, valamint az egyfős háztartások körében terjednek. Mindazonáltal e csoportok lemaradása az átlagos penetrációs szinttől továbbra is jelentős maradt: az átlag 30–50 százalékát éri el.

TELEFON, HANGÁTVITEL

A vezetékes telefonvonalak száma 2000 óta folyamatosan csökken, aminek eredményeképpen a hagyományos telefonnal felszerelt háztartások már korántsem olyan elterjedtek. Vezetékes telefonnal 2006-ban a háztartások 65 százaléka rendelkezik, ami határozott csökkenés a 2002-ben mért 74 százalékhöz és a 2004-ben tapasztalt 68 százalékhöz képest. Ez a csökkenő tendencia nem meglepő annak tükrében, hogy a hangátvitel terén a technológiai konvergencia azzal járt, hogy számos új lehetőség és szereplő jelent meg a távközlési piacon. Ma már a kábeltelevízió-szolgáltatók (pl. UPC, TKábel, Fibernet) is kínálnak telefon-előfizetést, de a számítógépen és interneten keresztüli telefonálás (pl. Skype) is egyre nagyobb teret nyer. Adatfelvételünk szerint a 14 évesek és idősebbek 3–4 százaléka használja ezt a lehetőséget havonta többször is. (A potenciális használók köre a vizsgált népesség 20 százaléka, vagyis azon személyek köre, akiknek otthonában van szélessávú hozzáférés.) A vezetékes telefon legfőbb alternatívája mindazonáltal a mobiltelefon. A háztartások egyre növekvő hányadában található legalább egy mobiltelefon (2006-ban 76 százalékos arányt mértünk). A mobiltelefon elterjedtsége az infrastruktúra fejlettségének köszönhetően sem településszerkezeti, sem pedig regionálisan nem különbözik jelentősen. Összefüggést mutat viszont a háztartások méretével. Az egy-, illetve kétfős háztartásokban a mobiltelefon az átlaghoz képest kevésbé elterjedt. A szolgáltatók adatai szerint Magyarországon 2005 végén kevesebb mint 3,5 millió vezetékes előfizetés és több mint 9,3 millió mobiltelefon-előfizetés volt aktív.⁵ A háztartások felében (49%) mind a mobil-, mind pedig a vezetékes telefon megtalálható, és 8 százalék azok aránya, amelyekben egyik eszközhöz sincs hozzáférés. (11. ábra)

⁵ Központi Statisztikai Hivatal. 2006. Távközlés, internet, 2005. Budapest: KSH.

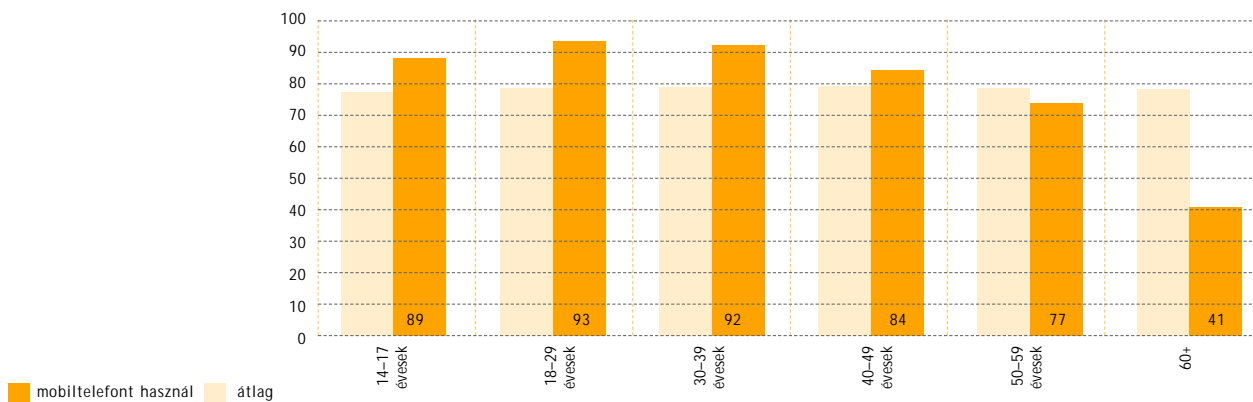
11. ÁBRA A háztartások mobiltelefon- és vezetékestelefon-hozzáférése, 2006. (%)

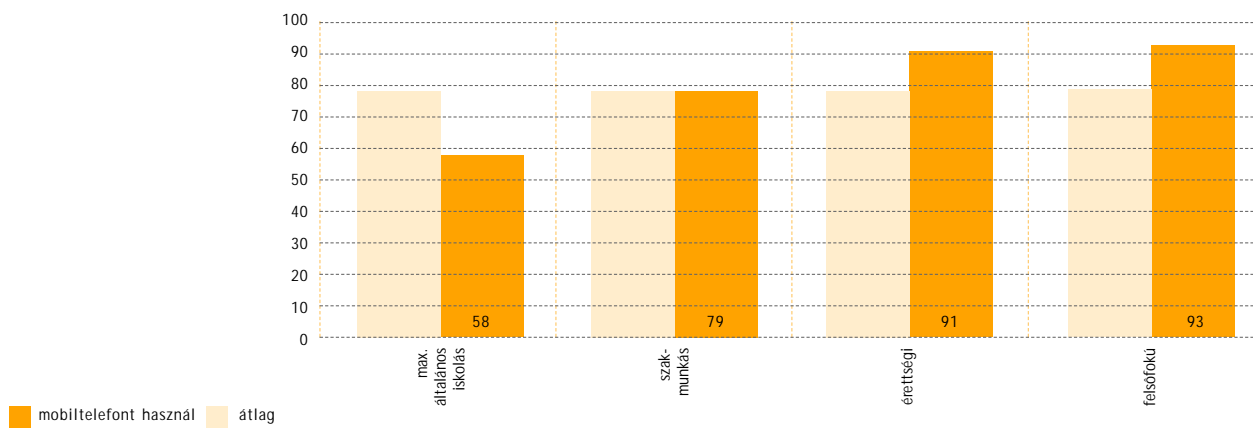
MOBILTELEFON-HASZNÁLAT

2006-os felvételünk szerint a 14 évesek és idősebbek 76 százalékának volt személyes használatú mobiltelefonja. A 18–40 évesek körében ez az arány már meghaladja a 90 százalékot, de a középiskolás korúak körében is hasonlóan magas (89%). Ezzel szemben a 60 éves és idősebb korcsoport tagjainak mindössze kétötöde (41%) rendelkezik saját használatú mobilkészülékkel. (12. ábra) Iskolai végzettség szerint a szakmunkás végzettségűek átlagos arányban (79%), a legalább érettségizettek átlag feletti arányban (90 százalékot meghaladóan) használnak mobiltelefont (13. ábra).

12. ÁBRA A mobiltelefont használók aránya az egyes korcsoportokban (%)

13. ÁBRA A mobiltelefon-használók aránya az iskolai végzettség szerint képzett csoportokban (%)

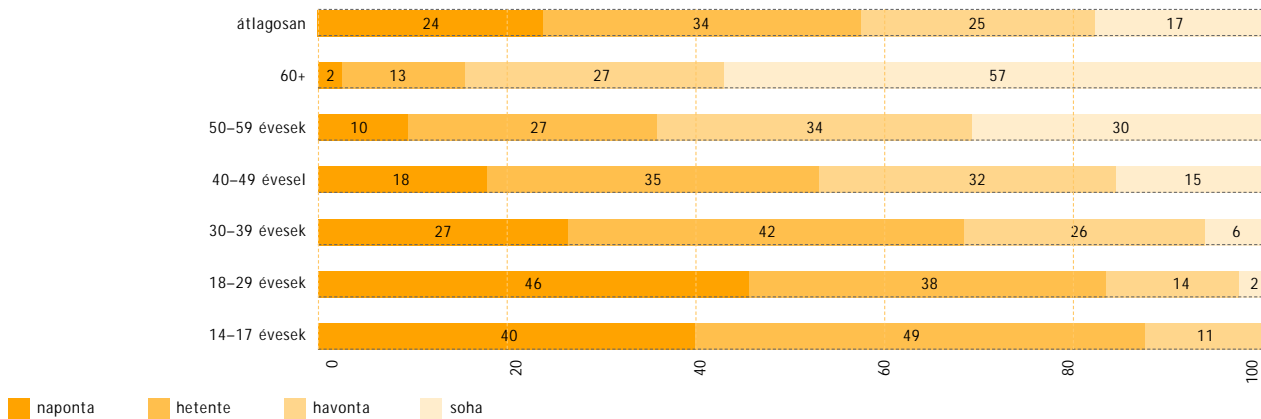

A mobiltelefonnal rendelkezők közel fele olyan készüléket használ, amely támogatja a WAP-szolgáltatást, azaz képes a telefonja segítségével információkat (pl. menetrendek, mozi- vagy televízióműsor stb.) lekérni az internetről. A WAP-szolgáltatást azonban csak a mobiltelefon-használók 10%-a veszi igénybe rendszeresen. A WAP-használatban nincsenek drámai különbségek az iskolai végzettség és a személyes jövedelem alapján képzett csoportok között, leginkább az életkorral és a gazdasági aktivitással mutat összefüggést. Az idősebbek és a nyugdíjasok kevésbé használják ezt a lehetőséget, mint a gazdaságilag aktívak és a fiatalabbak.

A legelterjedtebb mobiltelefonon keresztüli adatszolgáltatás az SMS. Rövid szöveges üzeneteket a mobiltelefon használók 58 százaléka szokott küldeni és fogadni heti rendszerességgel. Ezzel szemben mindössze 17% azok aránya, akik használnak ugyan mobiltelefont, de nem használják az SMS-t.

Az SMS használata szoros összefüggést mutat az életkorral. A fiatalabbak gyakrabban küldenek és fogadnak mobiltelefonjukon SMS-t, mint az idősebbek.

14. ÁBRA Az SMS-küldés/fogadás gyakorisága az egyes korcsoportokban, a mobiltelefont használók körében* (%)

* megjegyzés: Esetszám, N=2968. Az ábra összevont adatokat tartalmaz.

SZÁMÍTÓGÉP- ÉS INTERNETHASZNÁLAT

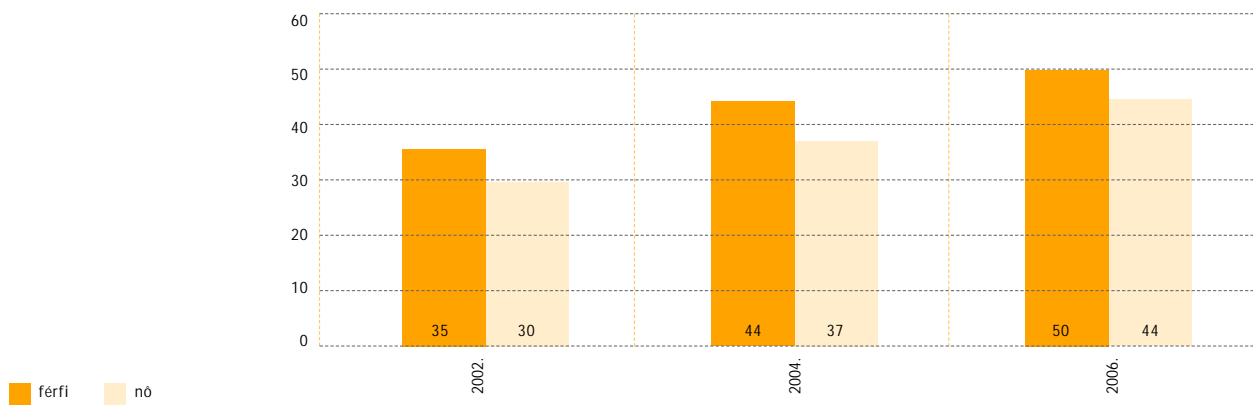
Számítógép-használat

A WIP 2006-os adatainak tanúsága szerint tavaly óta számottevően bővült a számítógép-használók köre, elsősorban azokban a társadalmi csoportokban, amelyek az információs társadalom fejlődése szempontjából hátrányos helyzetűnek tekinthetők. A WIP által vizsgált, 14 év feletti korosztály közel fele (47%) használ rendszeresen vagy alkalmanként számítógépet ma Magyarországon, ami bár nem robbanásszerű növekedés, de határozott bővülés a 2002-ben mért 33%-hoz és a 2004-ben mért 40%-hoz képest. A számítógép használatát jól magyarázza az alapvető szocio-demográfiai jellemzők többsége, így különböző arányban találunk számítógépezőket, ha a kor, az iskolai végzettség, településtípus, gazdasági aktivitás vagy gazdasági helyzet szerint vizsgálódunk.

A nem szerepe

A nem számítógép-használatra gyakorolt hatása nem mondható erősnek, de továbbra is van szerepe. A vizsgált években mindvégig tapasztalható néhány százaléki különbség a férfiak és a nők között, azzal együtt, hogy a számítógép-használók aránya a társadalom egészét tekintve egyre növekszik (15. ábra).

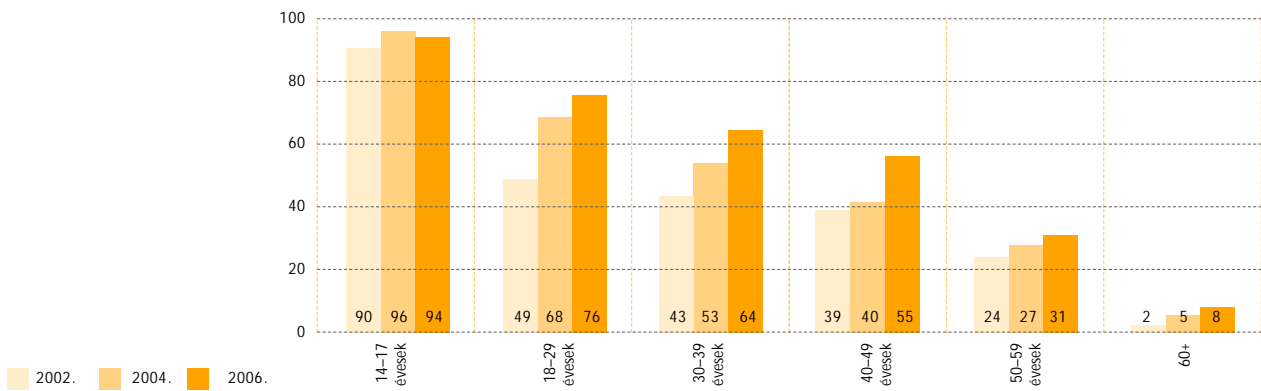
15. ÁBRA Számítógép-használók aránya nemek szerint, 2002–2004–2006. (%)

Az életkor hatása a számítógép-használatra

Az info-kommunikációs eszközök, így a számítógép használatát is erősen befolyásolja a kérdezett kora, amit jól jellemez az, hogy a számítógépezők átlagéletkora 32 év, míg a nem használók átlagosan 20 évvel(!) idősebbek. Korcsoportok szerint vizsgálva a számítógép-használat elterjedtségét egyrészt azt láthatjuk, hogy a legfiatalabb korcsoport szinte teljes egészében digitálisan szocializált, míg az idősebb korcsoportok egyre kevésbé, majd a nyugdíjas kort elérve már alig találunk számítógép-használót. A 16. ábrára pillantva másrészt azt az érdekességet is megfigyelhetjük, hogy az utóbbi két évben a használók arányának növekedése elsősorban a középkorúak, valamint a 60 év felettiek csoportját érintette, ami azt jelenti, hogy csökken az életkor képezte digitális megosztottság.

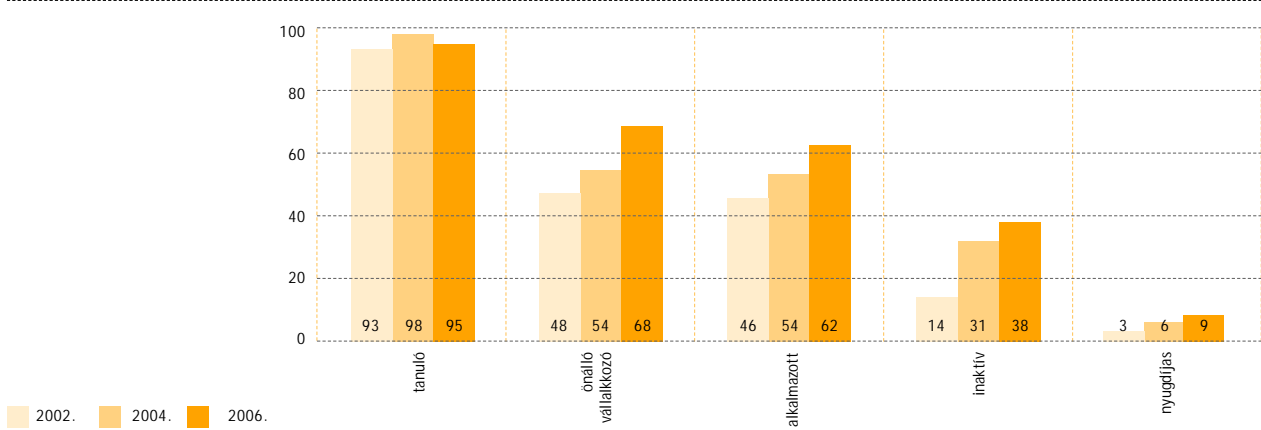
16. ABRA Számítógép-használók aránya az egyes korcsoportokban, 2002–2004–2006. (%)

Gazdasági aktivitás, anyagi helyzet és számítógép-használat

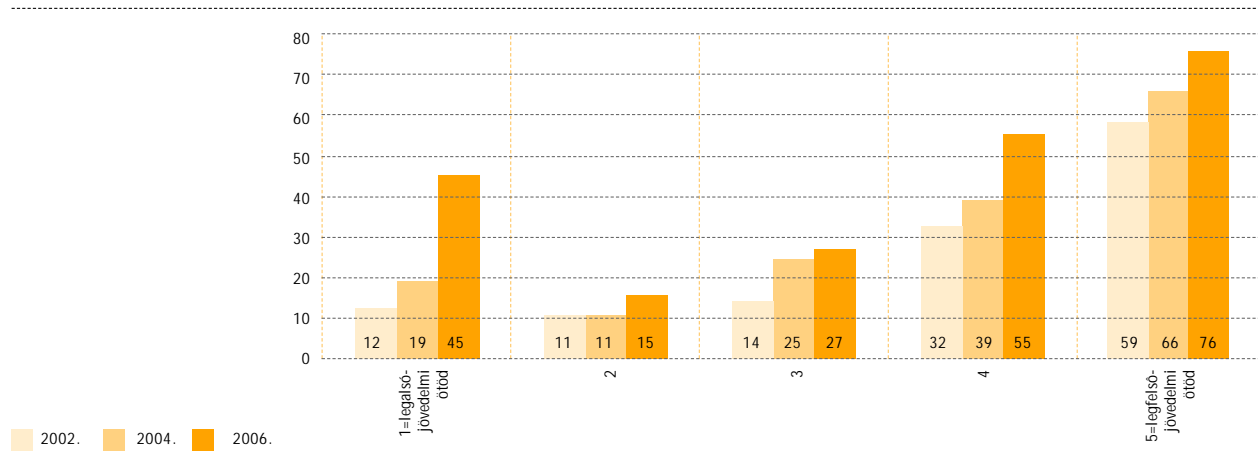
A gazdasági aktivitás és az anyagi helyzet szerinti vizsgálat tovább árnyalja a fentebb megfigyeltet, ugyanis leginkább a diákok (95%) és a kereső tevékenységet folytatók (62–68%) használnak számítógépet, szemben a nyugdíjasokkal, akik közül csak minden tizenegyedik szokott számítógépet használni (9%).

17. ABRA Számítógép-használók aránya a különböző gazdasági aktivitású csoportokban, 2002–2004–2006. (%)

Az anyagi helyzet fontosságát mutatja, hogy a jövedelem szerinti egyenlőtlenségek is igen meghatározóak a számítógép-használat tekintetében. Csupán a legfelső két jövedelmi ötödbe tartozók többsége számítógép-használó (76 és 55%). Az alacsonyabb jövedelműek között egyre kevesebb számítógépezőt találunk, kivéve a legalacsonyabb jövedelemmel rendelkezők esetében, ahol többségében fiatalok vannak, akik általában még tanulók. Náluk az átlagnál magasabb a használók aránya (18. ábra).

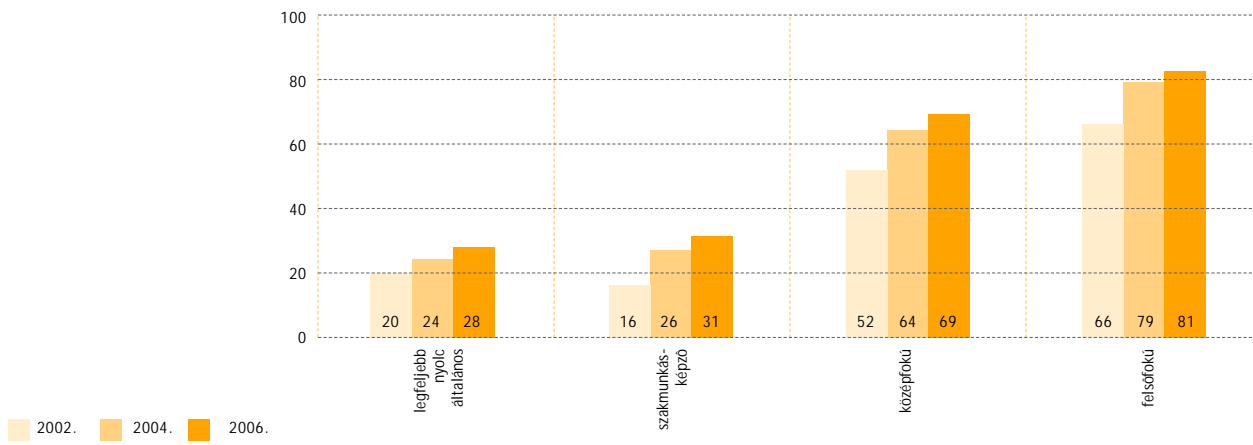
18. ÁBRA Számítógép-használók aránya a személyes jövedelem ötödei szerint képzett csoportokban, 2002–2004–2006. (%)

Iskolai végzettség és számítógép-használat

A digitális megosztottság másik kiemelkedően fontos tényezője az iskolai végzettség. Ezzel kapcsolatban megfigyelhetjük, hogy míg a közép- és felsőfokú végzettségűek többsége használ számítógépet (69 és 81%), addig a szakmunkásoknak csupán 31 százaléka, és a legfeljebb általános iskolát végzőknek mindössze 28 százaléka. A korábbi évek állapotához viszonyítva a kornál tapasztalható hasonló következtetést vonhatunk le. Egyrészt megfigyelhetjük, hogy minden csoportban növekedett a használók aránya, másrészt a leszakadó csoportok esetében nagyobb mértékű volt a növekedés, ebből adódóan az elmúlt években az iskolai végzettség megosztó hatása is gyengült valamelyest (19. ábra).

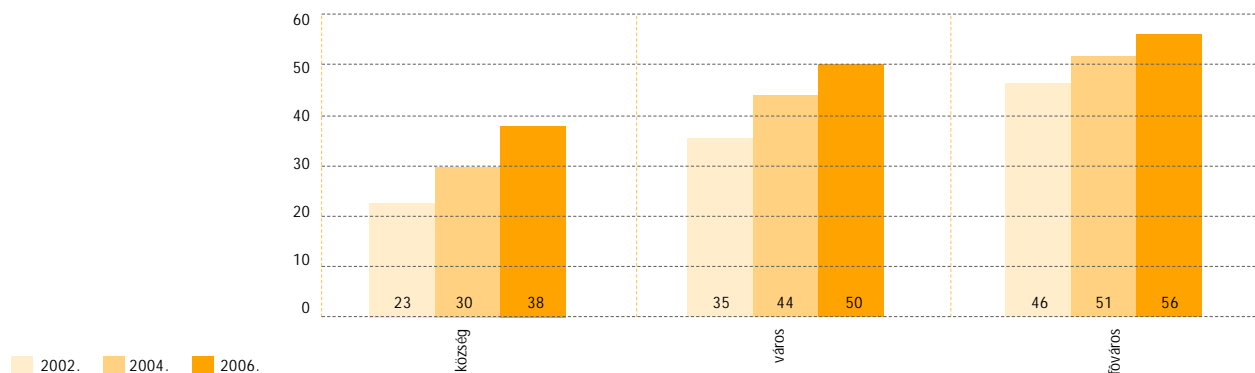
19.ÁBRA Számítógép-használók aránya az iskolai végzettség szerint képzett csoportokban, 2002–2004–2006. (%)

Településtípus és számítógép-használat

Településtípus szerint vizsgálva a kérdést megállapíthatjuk, hogy a települési lejtő (az életkorhoz és az iskolai végzettséghez hasonlóan) gyengébben bár, de továbbra is érezteti hatását. A fővárosban a kérdezettek többsége (56%) használ számítógépet, míg a kisebb városok és községek lakóinak csupán 50, illetve 38 százaléka. A vizsgált évek eredményeinek összehasonlítása során megfigyelhetjük, hogy a megyeszékhelyeken lakók felzárkóztak a fővárosiakhoz, a községek lakói pedig megkezdték a felzárkózást az átlaghoz (20. ábra).

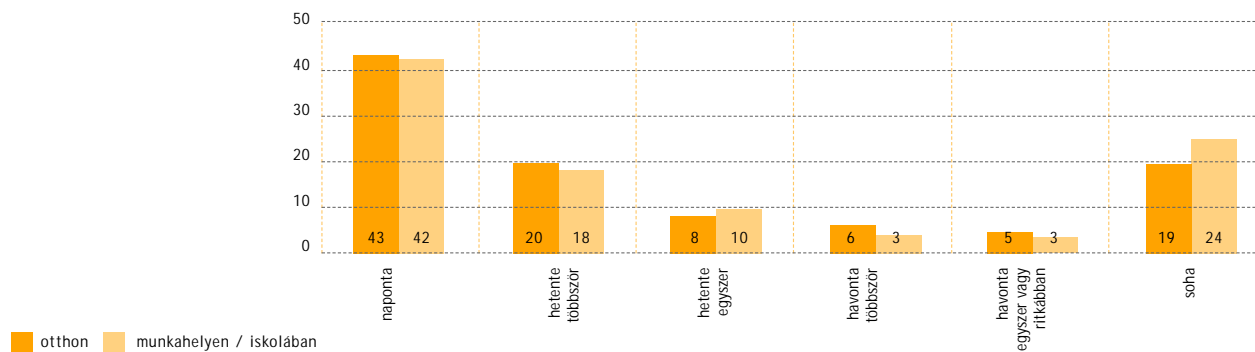
20. ABRA Számítógép-használók aránya a különböző településtípusok lakói körében, 2002–2004–2006. (%)

A számítógép-használat helye

A számítógép-használat legfontosabb színterei az otthon, a munkahely, illetve az iskola. A számítógép-használók többsége (60–63%) legalább hetente egyszer számítógépezik ezeken a helyszíneken. Az otthonukban számítógépet nem használók többségének (76%) nincs is otthon számítógépe, ugyanakkor azok, akiknek van otthonában számítógép, túlnyomó részben (95%) használják is azt.

21. ABRA Hol és milyen gyakorisággal használja a számítógépet? Az adott helyen számítógépezők aránya a használók körében, 2006. (%)

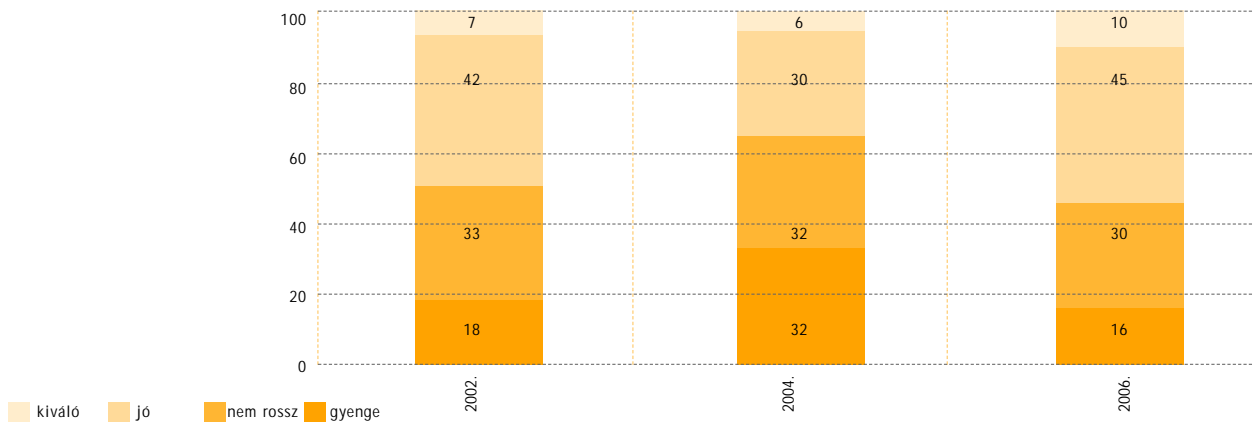
* e l e m s z á m : otthoni használat: N = 1842

** e l e m s z á m : munkahelyi/iskolai használat N = 1603

Számítógép-használati tapasztalat és tudás

A használók kétharmadának (67%) fontos vagy nagyon fontos eszköz a számítógép, és mindössze a kérdezettek 6 százaléka számára nem bír semmilyen jelentőséggel. Talán a használat intenzitása (a többség legalább naponta használja a számítógépet), illetve az eszköz kedvező megítélése (a többség számára fontos a számítógép) is hozzájárul ahhoz, hogy a számítógépes kompetencia megítélése nem csupán kedvezőbb, mint a korábbi években, hanem egy negatív tendencia is megtörni látszik. 2002. és 2004. között ugyanis növekedett (18 százalékról 32 százalékra) a számítógépezéshez saját megítélésük szerint „gyengén” érték csoportja, 2006-ra viszont ez egyenesen a 2002-es szint alá csökkent (16%) (22. ábra). A számítógép-használói tudás megítélése leginkább az iskolai végzettség szerint reprodukálja a számítógép-használatnál tapasztalt összefüggéseket: a felsőfokú végzettségűek többsége (71%) tudását jónak vagy kiválónak értékelte, szemben a szakmunkások pusztán negyedével (27%).

22. ABRA Milyennek érzi a számítógép-kezelői tudását? A számítógép-használók körében, 2002–2004–2006. (%)

Valamelyest növekedett azok aránya, akik vettek már részt valamilyen számítástechnikai képzésen. A számítógép-használatához hasonlóan a részvétel is magyarázható a fontosabb szocio-demográfiai jellemzőkkel, és szinte ugyanazok a következtetések érvényesek ebben az esetben is. Legfontosabb szerepe itt is a kornak, illetve az iskolai végzettségnek van. A legfiatalabb, 14–17 éves korcsoportba

tartozók sokkal nagyobb arányban (83%) vettek részt ilyen képzésen, mint az idősebbek, és a felsőfokú végzettségűek többsége (61%) is részesült már ilyen oktatásban. Településtípus szerint vizsgálódva megállapíthatjuk, hogy a városias településeken lakók egyértelmű előnyben vannak a községek lakóival szemben, akiknek csupán negyede (25%) vett részt számítástechnikai képzésen.

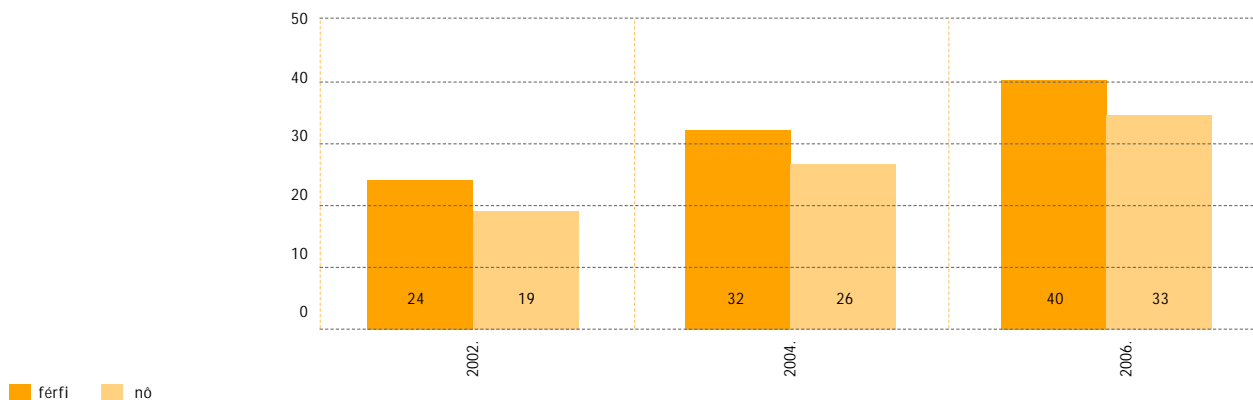
Internethasználat

A WIP 2006-os adatfelvétele szerint ma Magyarországon a 14 év felettek 36 százaléka használja az internetet valamilyen gyakorisággal, és szinte mindegyikük (99%) a kérdéstől számított három hónapon belül is használta a világhálót. Az átlagos internethasználó valamivel több mint négy éve internetezik.

Internethasználat nemek szerint

A vizsgált három év eredményei azt mutatják, hogy a férfiak között továbbra is nagyobb arányban találunk internetezőket, mint a nők között. Ha azonban megfordítjuk a kérdést, és azt vizsgáljuk, hogy az internetezők nembeli megoszlása milyen, azt találjuk, hogy az internetezők között ugyanannyi nő van, ahány férfi (23. ábra).

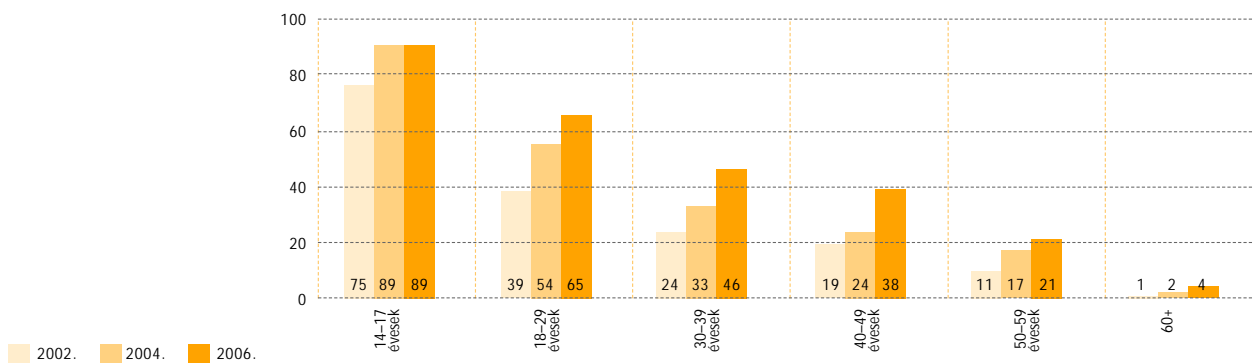
23. ÁBRA Internethasználók aránya nemek szerint, 2002–2004–2006. (%)

Életkori hatás

Az internethasználatot változatlanul az életkor befolyásolja leginkább, hiszen a számítógéphez hasonlóan az átlagos internethasználó is húsz évvel fiatalabb (32 éves), mint az átlagos internetet nem használó. Már ebből is arra következtethetünk, hogy a kor az internethasználat fontos magyarázója. Az alábbi ábrán jól megmutatkozik a korosztályok közötti különbség. Látható, hogy a tizenévesek túlnyomó többsége (89%) internetezik valamilyen gyakorisággal. A huszonévesek körében is többen (65%) vannak az internetezők, azonban a harmincasok esetében már kevesebben (46%), a negyveneseknél még kevesebben (38%) míg az ötveneseknek csupán ötöde (21%) internetezik, az ennél idősebbek között pedig már alig (4%) találunk internethasználót. A 2002–2004–2006-os évek eredményeinek összehasonlítása során megfigyelhetjük, hogy a korcsoportok közötti megosztottság valamelyest csökkent. Az átlaghoz képest nagyobb volt az internethasználat arányának növekedése a fiatalok (14–29 évesek) korcsoportjában 2002. és 2004. között, ugyanakkor az elmúlt két évben a középkorúak körében volt az átlagos bővülésnél nagyobb az internetezők arányának növekedése (24. ábra).

24. ABRA Internethasználók aránya az egyes korcsoportokban, 2002–2004–2006. (%)

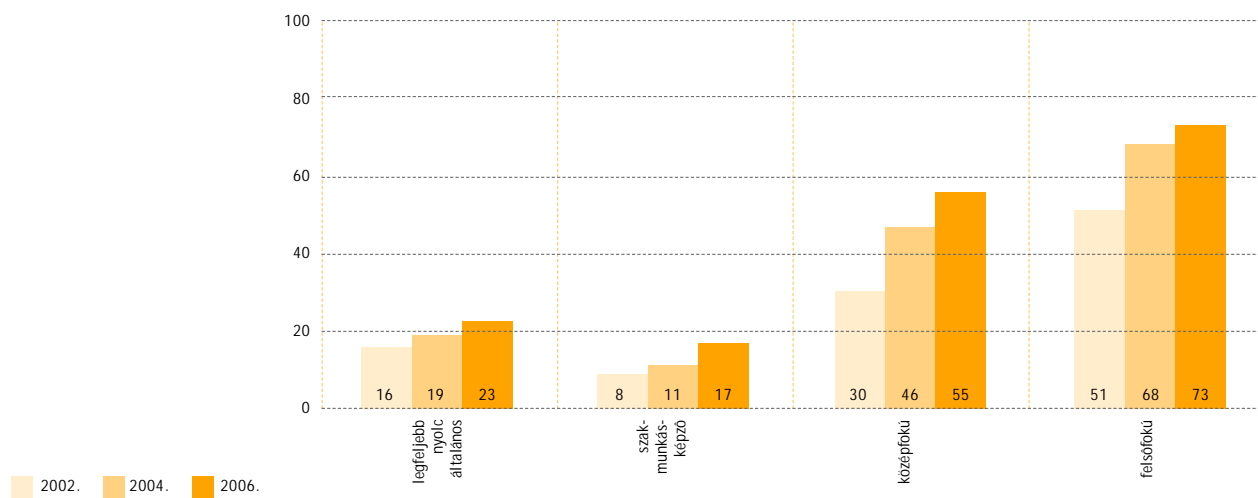

Iskolai végzettség és internethasználat

Az internethasználók aránya a vizsgált években minden iskolai végzettség szerinti csoportban növekedett. A szakmunkásképzőt végzettek esetében ez az arány 2002 óta megduplázódott, de nagymértékű növekedést találunk a középfokú végzettségűek

között is. A 25. ábrán jól láthatóak az iskolai végzettség mentén szerveződő egyenlőtlenségek. A felsőfokú és a középfokú végzettségűek többségükben (73–55%) már használnak internetet, a szakmunkásképzőt végzetteknek ugyanakkor kevesebb mint ötöde (17%) szokott internetezni.

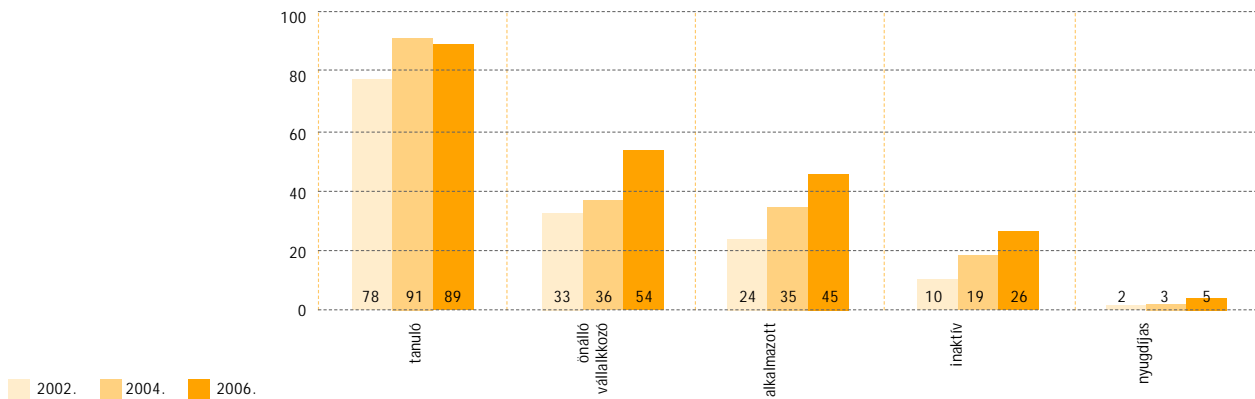
25. ABRA Internethasználók aránya az iskolai végzettség szerint képzett csoportokban, 2002–2004–2006. (%)

Gazdasági aktivitás, anyagi helyzet és internethasználat

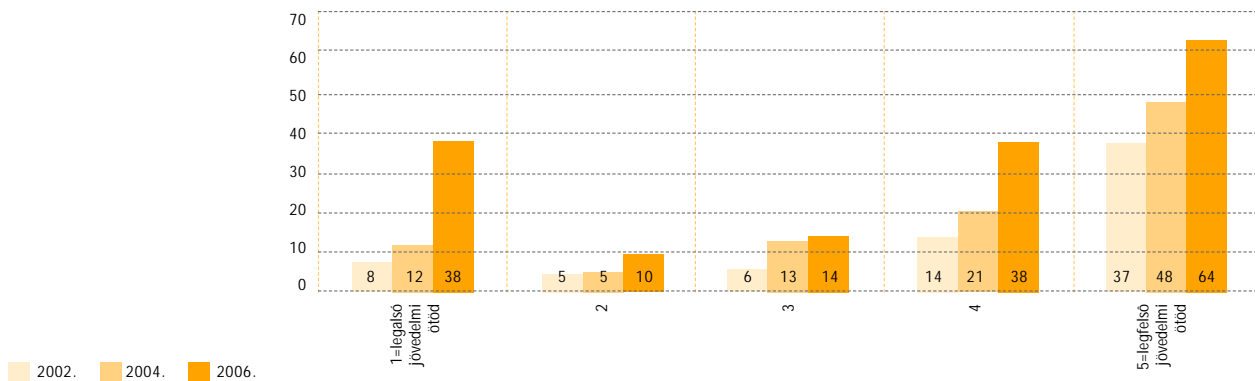
A gazdasági aktivitás és az internethasználat kapcsolata hasonló a számítógéphasználat esetében tapasztaltnál. Az internethasználók aránya szerint három nagy foglalkozási csoportot különböztethetünk meg: a diákokat, az aktívakat és az inaktívakat. A diákok túlnyomó többsége használja az internetet (89%), a kereső tevékenységet folytatók közül az önálló vállalkozók több mint fele (54%) szokott internetezni, az alkalmazottak között már kisebb a használók aránya (45%). Az inaktívak használják legkevésbé az internetet, közülük is a nyugdíjasok, akiknél 5% alatt van a használók aránya (26. ábra).

26. ABRA Internethasználók aránya a különböző gazdasági aktivitású csoportokban, 2002–2004–2006. (%)

Az anyagi helyzet az internethasználat szempontjából is fontos tényező. Csupán a legmagasabb jövedelmi ötödben vannak többségben az internetezők (64%) (27. ábra). A szubjektív anyagi helyzet és az internethasználat összefüggésében markánsabban jelennek meg a számítógép-használatnál tapasztalt egyenlőtlenségek. Az anyagi helyzetüket kifejezetten pozitívnak értékelők többsége (70%) internetezik, míg a rendszeres anyagi gondokkal küszködők kevesebb mint ötöde (19%) használó, a legkedvezőtlenebb „nélkülözések között élők” között pedig alig van internethasználó (5%).

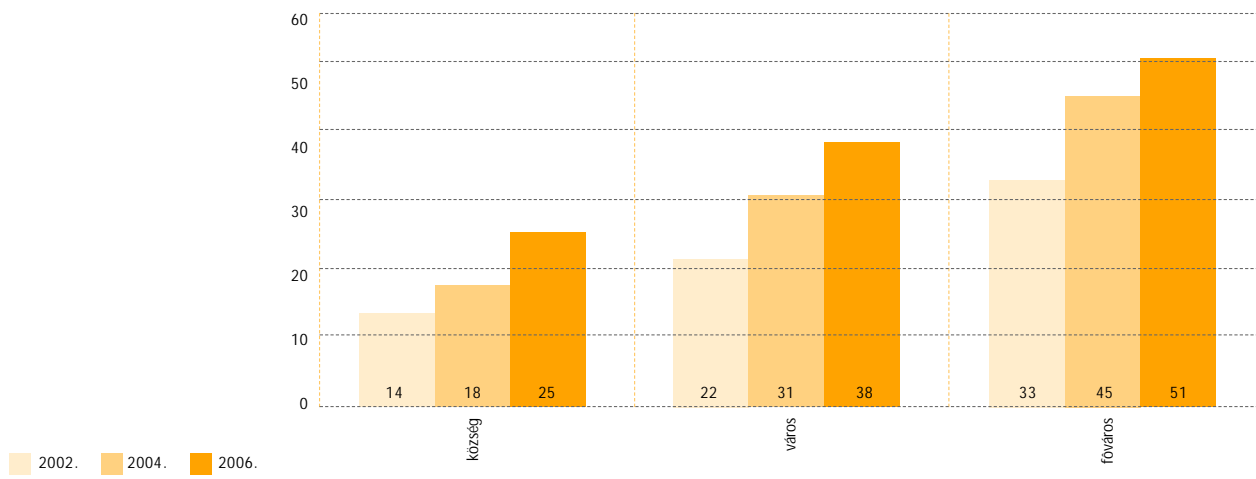
27. ABRA Internethasználók aránya a személyes jövedelem ötödei szerint képzett csoportokban, 2002–2004–2006. (%)

Településtípus és internethasználat

Az internethasználók számának bővülése minden településtípusnál egyformán növekedést hozott. Ha alaposabban megfigyeljük a 28. ábrát, némi szabályszerűséget fedezhetünk fel a növekedésben. Láthatjuk, hogy a 2002-es állapotot szinte pontosan reprodukálják a települési ranglétrán egy urbanizációs szinttel lejjebb lévők 2004-ben, a 2004-es állapotot 2006-ra realizálja az egy szinttel lejjebb lévő település. Kérdés persze, hogy ennek a látszólagos szabályszerűségnek az alapján lehet-e a jövőre nézve következtetéseket levonni. Ennek a mintázatnak köszönhetően nem sokat változott a települési lejtő hatása az elmúlt hat év során. 2006. ugyanakkor fontos évnek tekinthető; ebben az évben már minden második budapesti használta az internetet.

28. ABRA Internethasználók aránya a különböző településtípusok lakói körében, 2002–2004–2006. (%)

AZ INTERNETHASZNÁLAT JELLEGZETESSÉGEI ÉS A NEM HASZNÁLAT OKAI

AZ INTERNETHASZNÁLAT JELLEGZETESSÉGEI ÉS A NEM HASZNÁLAT OKAI

HOGYAN, HOL ÉS MIRE HASZNÁLJUK AZ INTERNETET?
A NEM HASZNÁLAT OKAI

HOGYAN, HOL ÉS MIRE HASZNÁLJUK AZ INTERNETET?

Ahogy a digitális egyenlőtlenségekkel foglalkozó szakirodalom is kiemeli, az internet szélesebb körű elterjedésével egyre fontosabb kérdéssé válik, hogy ki mire használja a világhálót, hiszen elképzelhető, hogy az egyenlőtlenségek ezen a téren élnek majd tovább. A következő részben azzal foglalkozunk, hogy mik a jellemző és kedvelt használati formák, illetve használati módok a magyar használói közösségben.

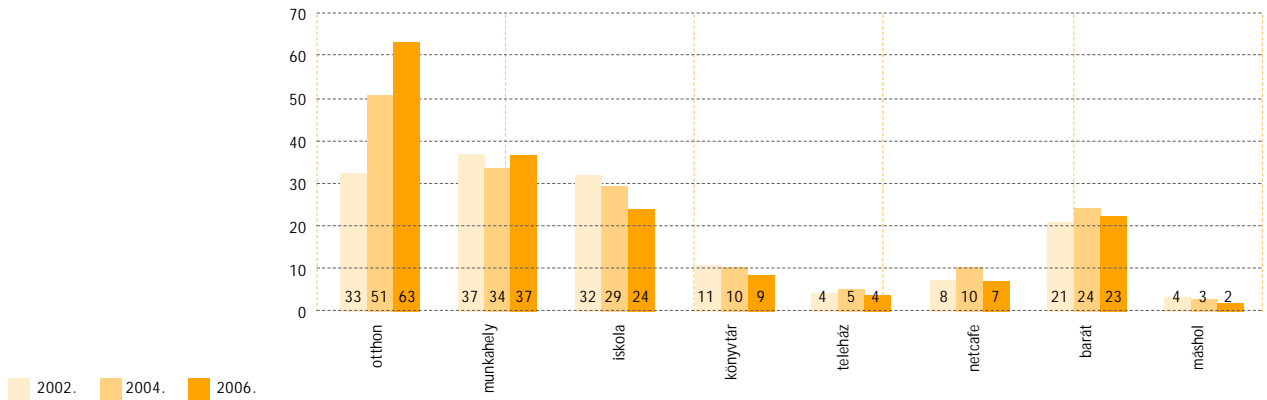
A 2006-os WIP-felmérés szerint az internetezők túlnyomó többsége, mintegy négyötöde hetente legalább két alkalommal használja a világhálót. Az internet-használókra vonatkozó kérdőív alapján 81 százalékra tehető azok aránya, akik naponta vagy hetente többször is használják az internetet – a szakirodalomban ezt a csoportot gyakori felhasználónak (heavy usereknek) nevezik. Ez az érték 2004-es felmérés óta szinte egyáltalán nem változott; akkor is az internetezők 80 százaléka tartozott ebbe a csoportba.

Az internetezés helyszínei

A megkérdezett internetezők az internetezés helyszínéül leggyakrabban (63 százalékban) az otthonukat jelölték meg. A válaszadók több lehetőséget is választhattak, így a munkahelyi internetezést további 37 százalék nevezte meg, míg 24 százalék számolt be arról, hogy iskolájában használja rendszeresen a világhálót. Utóbbival csaknem azonos arányban (23%) barátoknál is interneteznek a felhasználók.

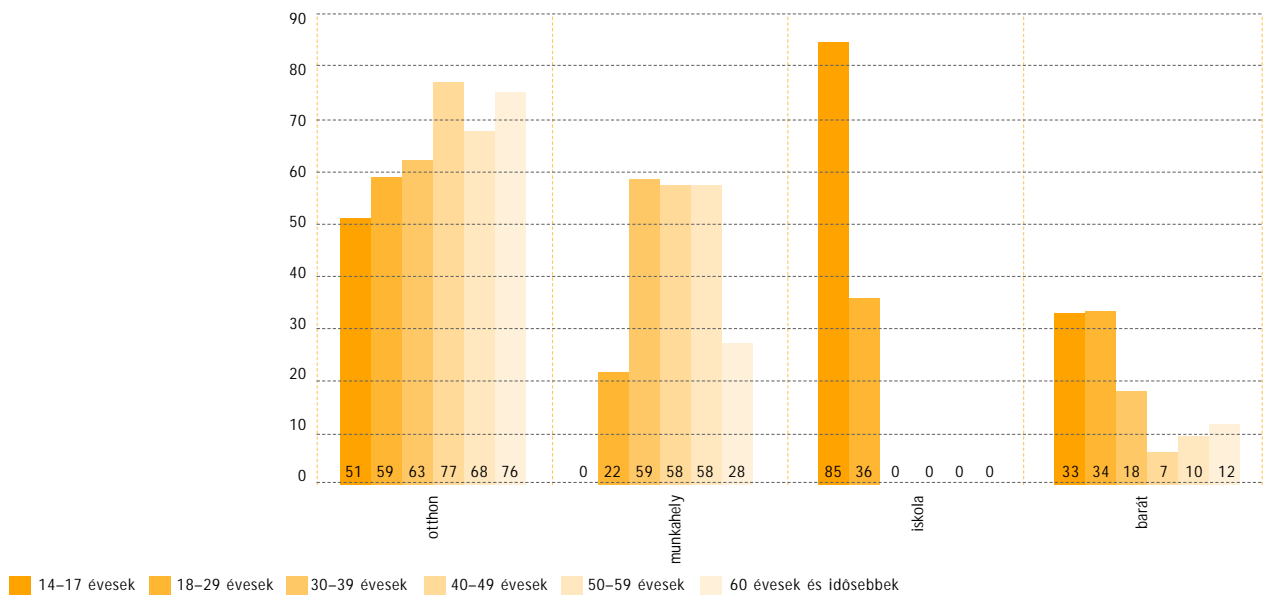
Ha a három vizsgált év adatait összehasonlítjuk egymással, jól látható, hogy négy év alatt az otthoni internethasználat aránya csaknem kétszeresére nőtt. Míg 2002-ben az internetezők harmada (33 százalék) használta otthonában az internetet, addig a legfrissebb felmérés szerint ez az érték 2006-ra elérte a 63 százalékot. A másik számottevő különbség, hogy az internetezőkön belül 32 százalékról 24 százalékra csökkent azok aránya, akik iskolában használják a világhálót (29. ábra).

29. ABRA Az internethasználat helyszínei az internethasználók körében, 2002–2004–2006. (%)

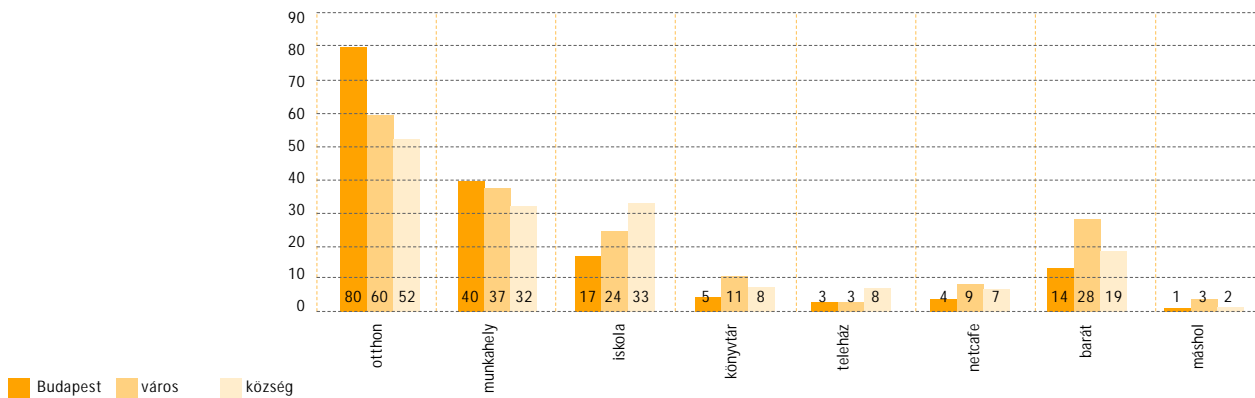
A 2006-os felmérés szerint a megkérdezettek közel fele (49 százalék) csupán egy helyszínen internetezik, de az internetezők másik csoportja hasonló arányban (további 49%) két vagy három helyszínen is rendszeresen használja a világhálót.

30. ABRA Internetezés helyszínei korcsoportok szerint az internethasználók körében, 2006. (%)

Az internetezés egyes jellemzőinek szempontjából a számítógép- és internet-használathoz hasonlóan az életkor a másik legmeghatározóbb tényező. Az internetezés helyszínei között a 18 éven aluliak alig több mint fele nevezte meg az otthonát, míg a 40–49 évesek között ennek aránya meghaladta a 77 százalékot. A harminc év alatti aktívak lényegesen alacsonyabb arányban említik az internetezés helyszínei között a munkahelyet. A közösségi hozzáférések közül az iskolához hasonlóan a könyvtár is csupán a fiatalok internethasználatában tekinthető meghatározó tényezőnek. A 30 év alatti internetezők harmada barátoknál, illetve rokonoknál (is) szokta a világhálót használni, az idősebbek esetében ez az arány lényegesen alacsonyabb (30. ábra).

31. ABRA Internetezés helyszínei a különböző településtípusok internetező lakói körében, 2006. (%)

Az internethasználat településtípus szerinti bontásából többek között az is kiderül, hogy a fővárosi internetezők jóval nagyobb arányban használják otthonukban (is) a világhálót. A Budapesten és a megyeszékhelyeken élő felhasználók az internetezés helyszíneként 10 százalékkal gyakrabban említik otthonukat, mint a városok és a községek internetező lakossága. Az iskolánál és egyes közösségi helyszíneknél ez az arány megfordul.

A WIP internetes kérdőíve az elmúlt években néhány kérdés erejéig a mobil internet-hozzáféréssel is foglalkozott. A 2006-os adatok szerint a válaszadók 13 százaléka használja mobiltelefonját vagy wifi-képes eszközét internetelésre. A mobil-

telefonos internet-hozzáférés lényegesen gyakoribb, mint a wifi-s csatlakozás használata. A mobil internethasználatot megjelölő válaszadók 92 százalékánál a vezeték nélküli elérés mobiltelefon segítségével történő internetezést jelent, míg alig több mint 24 százalékuk használ wifi-képes eszközt.⁶

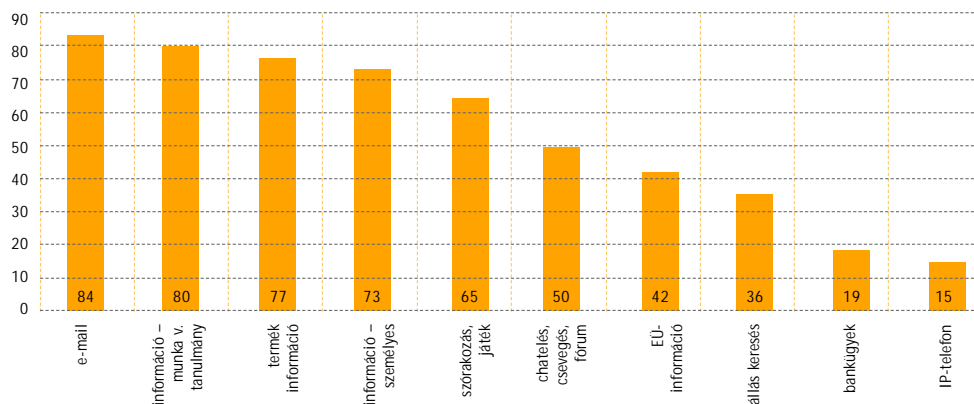
⁶ A két válaszlehetőség nem zárja ki egymást, így a felhasználók egy része mobiltelefonon és wifi-képes eszközön egyaránt hozzáfér az internethez.

Internetes tevékenységek

A 2006-os WIP-adatfelvétel internethasználati szokásokra vonatkozó eredményeiből elsősorban az derül ki, hogy az internetezők többsége sok különböző tevékenységet végez: több-kevesebb rendszerességgel kommunikál, intézi banki ügyeit, vagy információkat keres online. A leggyakoribb internetes tevékenység tartósan az e-mailezés (84 százalék), de a válaszadók közel hasonló arányban információkeresésre is használják a világhálót.

Az internetezők megközelítőleg kétharmada szórakozik, játszik online. Egészségügyi információkat azonban a felhasználók már csak kevesebb mint fele (42 százalék), állást pedig csupán harmaduk (36 százalék) keres az internet segítségével. Az elektronikus banki szolgáltatások használati aránya (a 18 éven felüli megkérdezettek körében) még ennél is alacsonyabb, csupán a felhasználók 19 százaléka intézi pénzügyeit online (32. ábra).

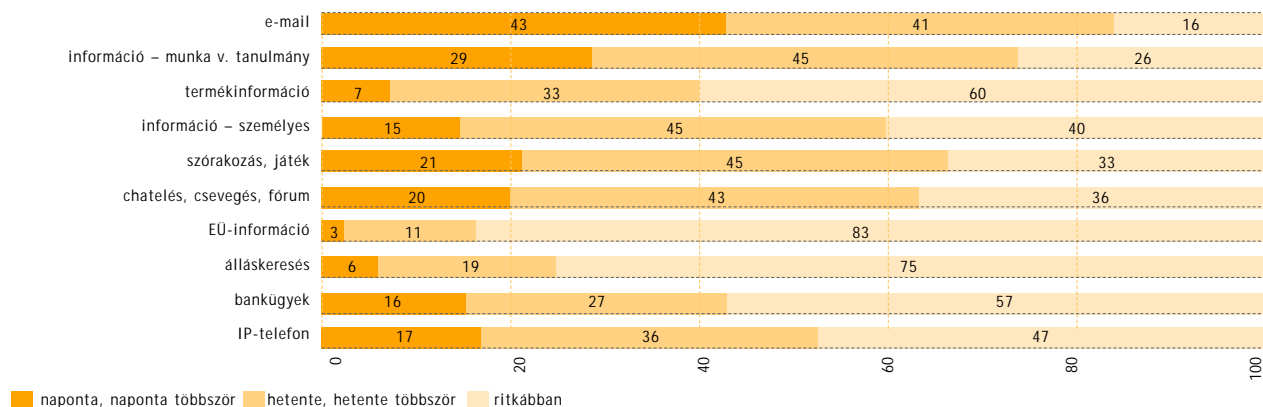
32. ABRA Egyes online-tevékenységek végzésének elterjedtsége az internetezők körében (azok aránya, aki valamilyen gyakorisággal végzik az adott tevékenységet), 2006. (%)

A 32. ábrán az is jól látható, hogy a kommunikációt szolgáló alkalmazások közül a többség a hagyományosnak tekinthető e-mailezést részesíti előnyben. A nagyobb interaktivitást, a felek egyidejű jelenlétét kívánó chatelési lehetőségeket az internetezők csupán fele használja, míg az IP-telefon iránt még kevesebben érdeklődnek. Ezt a viszonylag új szolgáltatást, amely jellemzően nagy sávszélességű internetkapcsolat esetén működik jól, csak a felhasználók 15 százaléka használja több-kevesebb rendszerességgel.

Az egyes tevékenységek elterjedtsége nem egyértelműen határozza meg, hogy az mennyire fontos a mindennapokban (így pl. az e-mailezésre esetleg naponta szükség lehet, míg természetes, hogy az internetes bankolás vagy az egészségügyi információk keresése nem feltétlenül napi tevékenység). A 33. ábrán azt ábrázoltuk, hogy egyes alkalmazások esetében az azt használók milyen gyakorisággal foglalkoznak az adott tevékenységgel. Az ábrán jól látszik, hogy az e-mailezés és a munkával vagy iskolai tanulmányokkal kapcsolatos információkeresés az a két tevékenység, melyet a legnagyobb arányban végeznek napi rendszerességgel. Szintén jól körvonalazódik az alkalmi tevékenységek csoportja: egészségügyi információkat és álláshirdetéseket a heti rendszerességnél ritkábban böngésznek a felhasználók. Jellemzően heti rendszerességű elfoglaltságnak tűnik a termékekkel és magánjellegű ügyekkel kapcsolatos információkeresés, a szórakozás céljából való használat és a chatelés.

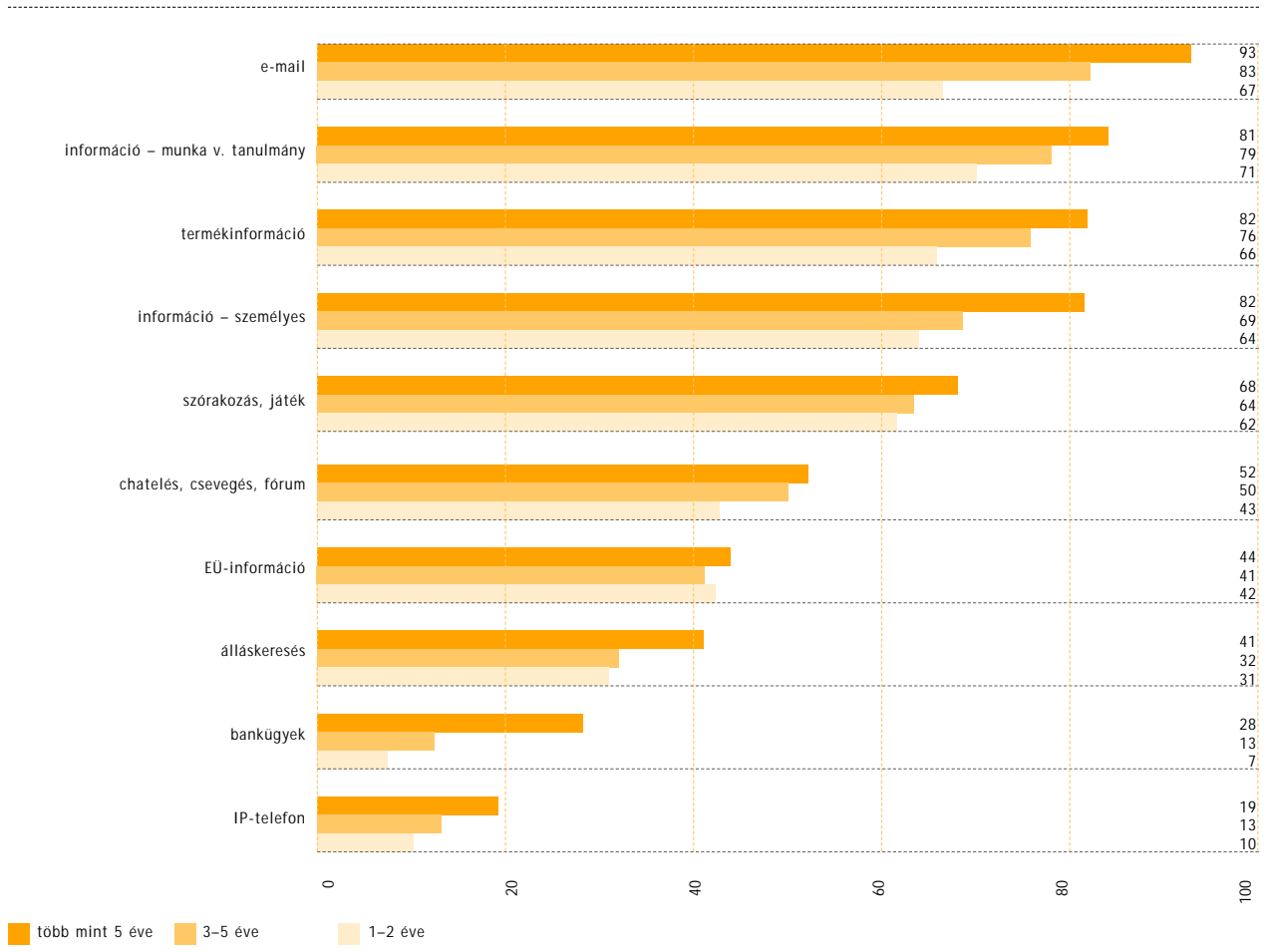
33. ÁBRA Az egyes internetes tevékenységek végzésének gyakorisága az adott tevékenységet végzők körében *, 2006. (%)

* Az internetes banki szolgáltatások használatára csak a 18 éven felüli válaszadóknál kérdezték rá.

Az elmúlt évekhez hasonlóan megvizsgáltuk, hogy hogyan változnak a felhasználók használati szokásai az internetezéssel töltött évek számával. Az elemzéshez az internetezés kezdetének évét meghatározó kérdés alapján három csoportot hoztunk létre. Jól látható, hogy a legrégebben (több mint öt éve) internetezők minden egyes tevékenységet magasabb arányban végeztek, mint a világhálót három–öt éve használók. Az egyes online-tevékenységek használati aránya szinte valamennyi esetben az idén és 2005-ben kezdett internetezők közül alakított csoportban volt a legalacsonyabb (34. ábra).

34. ABRA Az egyes online-tevékenységeket valamilyen gyakorisággal végzők aránya, az internethasználat kezdete szerint képzett csoportokban, 2006. (%)

Az internet használata tanuláshoz

Az internetet mindössze a kérdezettek negyede (25%) használta valaha tanuláshoz. Ők többnyire (78%) iskolai tanulmányaikkal kapcsolatban tették, míg pusztán ötödük (20%) használta iskolai képzésen kívüli tanuláshoz, szintúgy ötödük (19%) munkahelyi vagy szakmai képzéshez.

E-ügyintézés

A kérdezés időpontját megelőző egy évben az internethasználók 48 százalékával fordult elő, hogy hivatalos ügyeit online intézte, illetve, hogy az interneten lépett kapcsolatba közintézményekkel. A közintézmények honlapjait látogatók zöme csak információkat keresett, 16 százalékuk azonban valamilyen űrlapot is letöltött. Az adatokból az is kiderül, hogy a közintézmények honlapjait leginkább a 18 évesnél idősebb internetezők keresték fel. A fővárossal szemben valamennyi településtípus esetében (elsősorban a megyeszékhelyeken) magasabb volt a közintézményeket online felkeresők aránya.

Internetes kereskedelem Magyarországon – a felhasználók szempontjából

Az interneten keresztüli vásárlás hazánkban ugyan még nem feltűnően népszerű, de az évek múlásával egyre többen használják a világhálót ebből a célból is. Míg 2002-ben mindössze a használók 9 százaléka vásárolt valamilyen terméket vagy szolgáltatást online, addig 2004-re ez az arány 16 százalékra nőtt, 2006-ban pedig már 21 százalékot mértünk.

Mindemellett az interneten vásárlás még azok körében sem gyakori tevékenység, akik egyáltalán igénybe veszik ezeket a lehetőségeket. A 2006-os adatok szerint azok aránya, akik naponta vagy hetente egyszer vásárolnak, nem éri el az 1 százalékot, és csupán az interneten vásárlók valamivel több mint 2 százaléka állította, hogy legalább havonta egyszer rendel online. 10% az aránya azoknak, akik évente többször veszik igénybe az e-kereskedelem nyújtotta lehetőségeket, 8% pedig ennél is ritkábban él ezekkel.

Az internetes vásárlásokra költött átlagos havi összeg 11 000 forint, ami a korábbiakhoz képest jelentős csökkenés. Mind 2004-ben, mind 2002-ben a vásárlók havonta

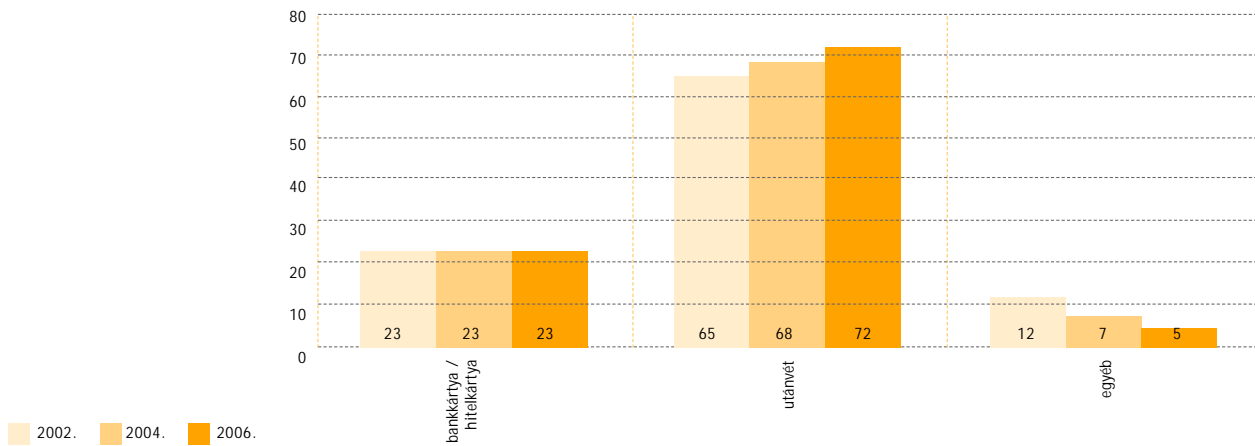
átlagosan 16 000 forintot költöttek el online-vásárlásokra. Ez a fordított arányú összefüggés (több vásárló – kisebb összeg) valószínűleg a vásárlási szokások és az online-piac átalakulásának köszönhető.

Ezek után talán kicsit meglepő, hogy az internetes vásárlás az ezt a lehetőséget igénybe vevők harmadának befolyásolta kiskereskedelmi vásárlásait, ha többségüknek nem is nagymértékben. Az online vásárlók 30 százaléka nyilatkozott úgy, hogy az elektronikus lehetőségek igénybevételével kismértékben csökkentek hagyományos kiskereskedelmi beszerzései, míg 6% nagymértékű csökkenésről számolt be.

Az alacsony vásárlási hajlandóság egyik oka lehetne, ha az online-árak nem volnának kellően versenyképesek. Ez azonban az adatok szerint nem elterjedt tapasztalat. 2006-ban a használók 24 százaléka tapasztalta úgy, hogy az internetes árak alacsonyabbak az offline bolti kereskedelemben tapasztalhatóknál, míg 32% szerint a két ártípus nagyjából azonos. Mindemellett csupán 12% gondolta úgy, hogy az internetes árak magasabbak a nem internetes áraknál.

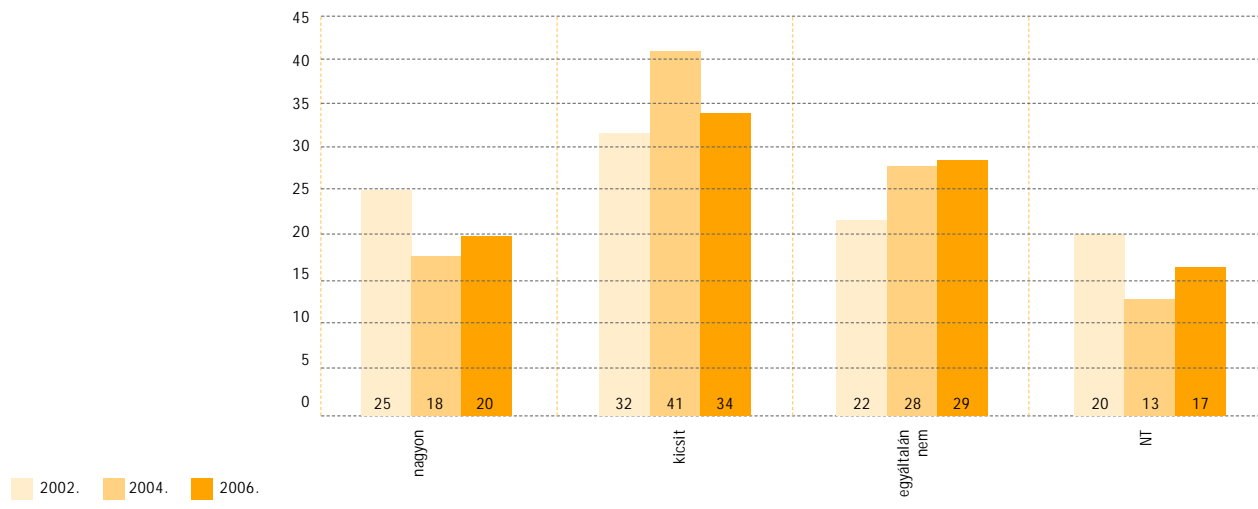
Az internetes kereskedelem egyik legfontosabb mutatója a fizetés módja. Hazánkban kevésbé elterjedt a bankkártyával, hitelkártyával történő fizetés, és amint az a 35. ábráról leolvasható, az évek múltával nem is lett kedveltebb. Nem úgy, mint az utánvéttel való fizetés: a számlájukat ily módon kiegyenlítő aránya 65 százalékról 72 százalékra nőtt.

35. ABRA Jellemzően milyen fizetési módot választ online vásárláskor? Az interneten valamilyen gyakorisággal vásárlók körében, 2002–2004–2006. (%)

Ezt a megoszlást két tényező idézheti elő. Egyrészt lehetséges, hogy az online-kereskedelem árusítói oldalán gyakran nem kínálják fel a kártyás fizetés lehetőségét. Ezt a tényezőt nem áll módunkban megvizsgálni, de a másikat igen, miszerint a vásárlók esetleg nem érzik biztonságban bankkártyájuk adatait online fizetéskor. A 36. ábra tanúsága szerint könnyen előfordulhat, hogy ez a tényező szerepet játszik a kártyás fizetések alacsony arányában, hiszen csupán az online vásárlók 20 százaléka érzi teljes biztonságban hitelkártya-aadatait, míg 34 százalékuknak már vannak fenntartásai, 29% pedig egyáltalán nem érzi biztonságban ezeket az adatokat. Látható továbbá, hogy az elmúlt években a bizalom szintje tendenciájában csökkent.

36. ÁBRA Mennyire érzi biztonságban kártyaadatait online vásárláskor?
Az internethasználók körében, 2002–2004–2006. (%)

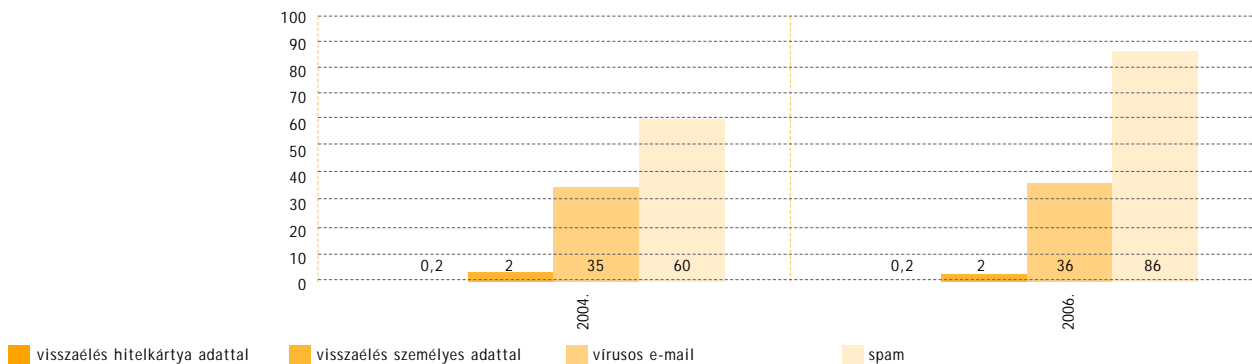

Rossz tapasztalatok az interneten: vírusok, kártya- és személyes adatok biztonsága

Vajon mi az oka a fenti bizalmatlanságnak? Mennyire fakad valós rossz tapasztalatokból? Az adatok azt sugallják, hogy a kártyaadatok miatti aggodalom inkább előítéletekből fakadhat, mintsem személyesen átélt, negatív élményekből. Ahogy azt a 37. ábrán láthatjuk, mind 2004-ben, mind 2006-ban jóval 1% alatt

maradt azon felhasználók aránya, akik a kérdés előtti egy évben azt tapasztalták, hogy visszaélés történt online kiadott kártyaadataikkal. Mindkét évben örvendetesen alacsony (2-2%) volt továbbá azok aránya, akiknek a személyes adataival visszaéltek az interneten. A nagyobb veszélyeket egyértelműen az e-mailezés rejti. Mindkét évben a használók közel egyharmada kapott vírusos e-mailt a kérdés előtti egy évben. A legnagyobb bosszúságot, ha nem is veszélyt, a spamek vagy a kérértlen reklámlevelek okozzák, amiknek elterjedtsége ráadásul intenzíven növekszik is: 2006-ban már a felhasználók 86 százaléka találkozott ilyenrel egy éven belül.

37. ABRA Előfordultak-e Önnel az alábbiak az elmúlt egy évben?
Igen válaszok aránya az internethasználók körében, 2004–2006. (%)

Vajon mit tesznek a használók a fenti veszélyek elkerülése érdekében? Az biztos, hogy nem nézik tétlenül a vírusok támadását: 2006-ban a használók 80 százaléka használt vírusirtót vagy valamely egyéb védelmi eszközt a számítógépén. A használók 56 százaléka továbbá új eszközt telepített gépére, vagy frissítette korábbi védekező programjait.

Megosztott figyelem internetezés közben

Az internetezők többségét nem köti le teljesen a világháló böngészése, legalábbis nem folyamatosan. Az internethasználók 65 százaléka jelezte, hogy előfordul, hogy internetezés közben más tevékenységet is végez.

A legnépszerűbb ilyen kísérő tevékenység a zenehallgatás (47%), de sokan csetelnek (32%) vagy telefonálnak (25%), miközben a világhálót használják. A netezők 22 százaléka szokott időnként rádiót hallgatni, 15% pedig tévét nézni, miközben a számítógép előtt ül.

Idegen nyelvű tartalom

Idegen nyelvű honlapokat a felhasználók 40 százaléka látogat rendszeresen. Az idegen nyelvű honlapokat olvasók körében az angol oldalakat böngészők vannak többségben. A német nyelvű oldalakra már lényegesen kevesebb internetező, alig több mint az angol oldalak látogatóinak harmada kíváncsi. Egyéb idegen nyelven íródott oldalakat pedig mindössze az idegen nyelven is böngészők 3 százaléka látogat rendszeresen.

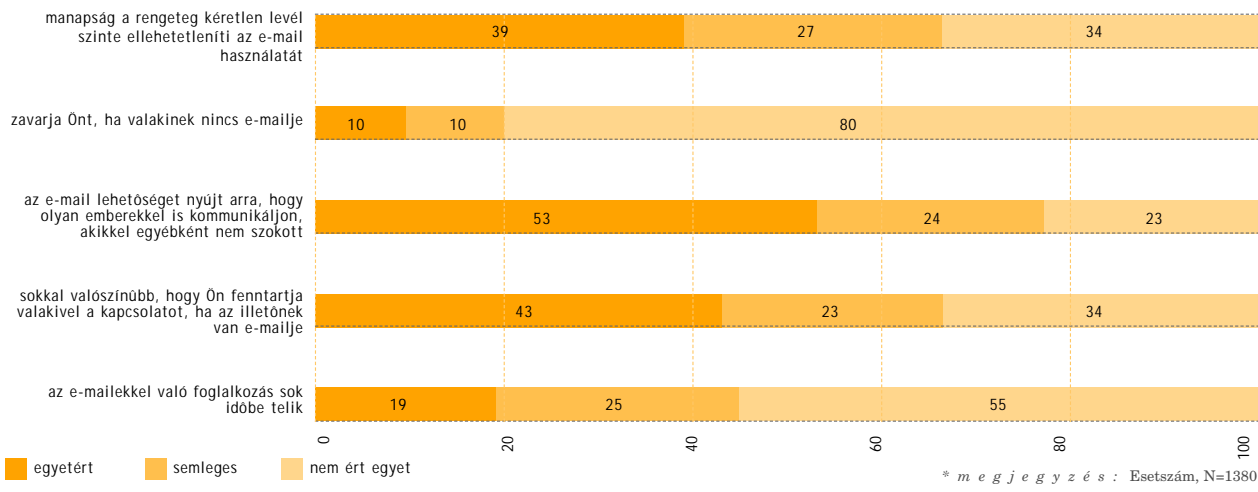
Elektronikus levelezés

Az internet egyik leggyakoribb alkalmazása az elektronikus levelezés bonyolítása, ezért érdemes az e-mailezési szokásokat, az elektronikus levelezéssel kapcsolatos véleményeket külön is megvizsgálni.

Az e-mail legjellemzőbb funkciója a személyes jellegű kapcsolattartás. Ezt mutatja, hogy a kérdézet megelőző egyhónapos időszakban a rendszeresen e-mailezők 87 százaléka küldött személyes levelet, míg munkájához kapcsolódóan és közügyekben már csak minden második, illetve negyedik e-mailező írt levelet.

Saját elektronikus levélcímmel az e-mailezők 90 százaléka rendelkezik. A legtöbb felhasználónak egy vagy két e-mail címe van, és leveleit rendszeresen meg is nézi. A felhasználók döntő többsége ugyanis legalább hetente egyszer ellenőrzi üzeneteit, a postaládájukat havonta csak néhányszor, esetleg még ritkábban ellenőrző válaszadók aránya pedig csupán 16%.

38. ABRA Elektronikus levelezéssel kapcsolatos attitűdök az e-mailezők körében*, 2006. (%)

Az elektronikus levelezéssel kapcsolatban számos közkeletű vélekedés van, amiket szintén igyekeztünk tesztelni (38. ábra). A megkérdezett e-mailezők többsége nem értett egyet azzal, hogy az e-mailekkel való foglalkozás túl sok időt vesz el más tevékenységektől, viszont jelentős azok aránya, akik szerint a kéretlen levelek miatt szinte ellehetetlenül az e-mail használat (39%). Ez nem is meglepő, hiszen az elmúlt évben a használók 86 százaléka kapott kéretlen reklámlevelet. Többen látták úgy, hogy nagyobb eséllyel tartják fent kapcsolataikat e-mail címmel rendelkező ismerőseikkel. Annak ellenére, hogy egy korábbi kérdésből kiderült, hogy a válaszadók jelentős részének mindennapi életében jelen van az e-mail, a túlnyomó többség szerint egyáltalában nem zavaró, ha valakinek még sincs e-mail elérhetősége.

Az internetezők önkifejezésre az e-mailezésnél lényegesen alacsonyabb arányban használják a világhálót. Személyes honlapja vagy internetes naplója (blog) a válaszadók 5,5 százalékának volt.

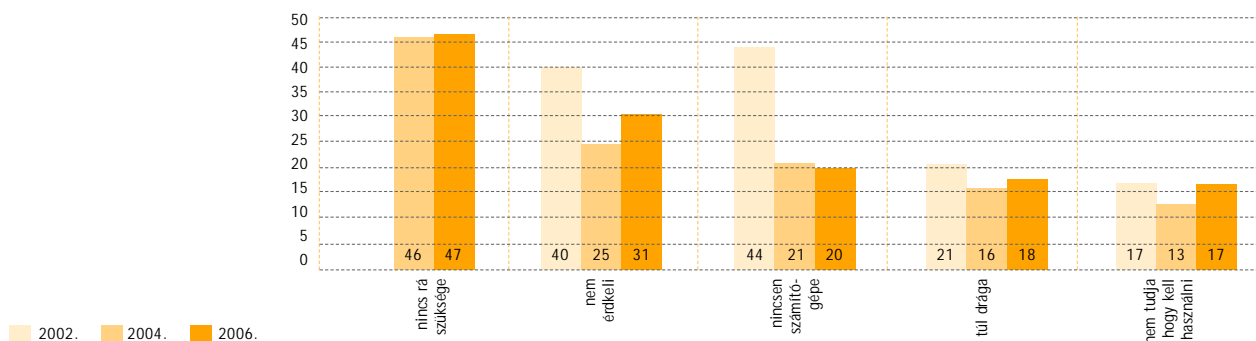
A NEM HASZNÁLAT OKAI

Ma Magyarországon a népesség közel kétharmada egyáltalán nem használ internetet. A következőkben a kérdőív a nem használókra vonatkozó kérdéseinek segítségével arra keressük a választ, hogy mi tartja távol az emberek jelentős hányadát az internet használatától. Sokáig elterjedt volt az a nézet, hogy hazánkban az alacsony diffúziós arányokért elsősorban a magas távközlési díjak a felelősek, vagyis hogy az emberek azért nem használják az internetet, mert nincs pénzükről, hogy megfizessék a szolgáltatásért járó költségeket. Mint azt már a korábbi években is bemutattuk, a WIP adatai évről évre rácáfoltak erre a hipotézisre, hiszen a nem használat indoklásában egyre kisebb szerepet játszanak az ún. materiális, vagyis pénzügyi nehézségekre utaló érvek, míg növekszik a kognitív, vagyis a tudás vagy a motiváció hiányát érvként felhozó indokok súlya.

Kognitív és materiális okok

A nem használat okát firtató kérdésre adott válaszokból kiderül, hogy 2006-ban a nem használók közül csaknem minden második ember azért marad távol az internettől, mert úgy érzi, nincsen rá szüksége. A válaszok gyakorisága alapján a következő említett indok az érdektelenség, míg a harmadik leggyakoribb ok a számítógép hiánya (39. ábra). A megkérdezettek saját szavaikkal válaszoltak a kérdésre, több szempontot is felsorolhattak, amelyeket a kérdezőbiztos sorolt be az egyes kategóriákba.

39. ÁBRA A nem használat legfontosabb okai: az egyes okokat megnevezők aránya a nem használók körében, 2002–2004–2006. (%)* (több okot is meg lehetett jelölni)

* A nincsen rá szüksége kategória csak 2003 óta szerepel. A nem érdekli kategória csökkenése részben az új kategória létrehozásával magyarázható.

A három vizsgált év adatai alapján az egymáshoz szorosan kapcsolódó nem érdeklő és nincsen rá szüksége kategóriák együttesen 2004-ben és 2006-ban is a távolmaradás leggyakrabban említett indokait jelentették. A nem érdeklő válaszok drasztikus visszaesése részben az új kategória megjelenésével magyarázható. A korábban ide sorolható válaszokat 2003-tól a kérdezőbiztosok a nincsen rá szüksége válaszhoz rendelték. A nem érdeklő válaszok fontossága 2006-ban ismét nőtt, miközben a nincsen rá szüksége indok szerepe alig változott. Emellett feltűnő, hogy a számítógép hiánya egyre kevésbé fontos ok. 2002-ben még kicsit nagyobb arányban említették ezt a nem használók, mint azt, hogy nem érdeklő őket az internet, így ez volt a távolmaradásban szerepet játszó, legfontosabb tényező. 2004-re az ezt az indokot említők aránya drasztikusan visszaesett, és 2006-ban már csak a 2002-es arány felét mértük. Kisebb mértékben és ingadozóbban, de csökkent azok aránya is, akik a magas költségek miatt nem használják a világhálót: 2006-ban a nem használók 18 százaléka számolt be arról, hogy az internet magas költségei tartják vissza az internetezéstől.

Mindemellett még azt is feltételezhetjük, hogy a számítógép hiánya is sok esetben visszavezethető az érdeklődés hiányára. Ezt a sejtésünket erősíti, hogy a számítógép hiányára hivatkozó válaszadók negyede (24%) megjelölte a nincsen rá szüksége választ is, míg több mint ötöde (22%) nem is érdeklődik az internet iránt.

Nagyjából állandó maradt azonban azok aránya, akik a felhasználói tudás hiányára hivatkoztak, amikor indokolniuk kellett távolmaradásukat az internet világától.

A 39. ábrán nem szereplő indokok (lásd 2. táblázat) említési gyakorisága minden évben rendkívül alacsony (5% alatti) volt.

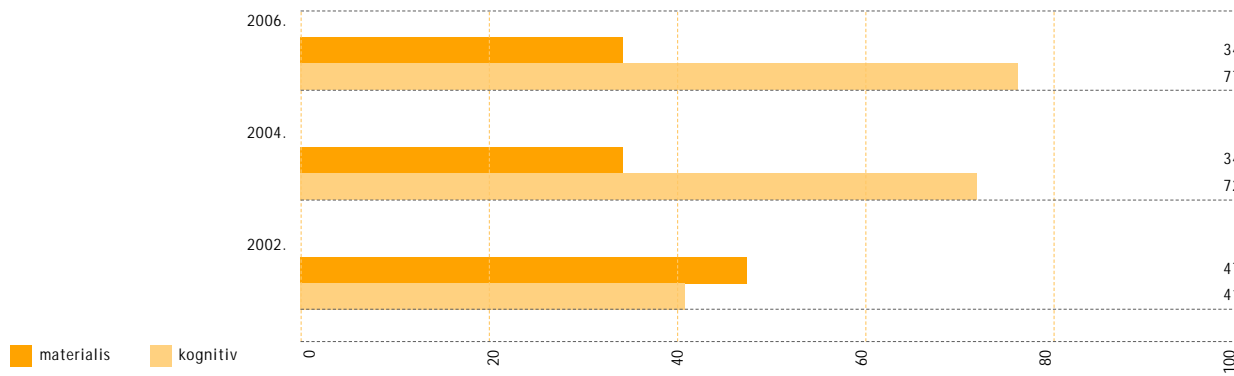
Összességében tehát az internetet elutasítók között lényegesen nagyobb arányban vannak olyanok, akik valamilyen kognitív indokra hivatkoznak (például nincs rá szüksége, esetleg fél tőle valamilyen szempontból), míg az úgynevezett materiális szempontok (például drágának találja, nincs megfelelő eszköze) lényegesen kisebb arányban fordulnak elő.

2. TABLAZAT Az internet elutasításának indokai materiális és kognitív bontásban

materiális szempont	nem elég jó a számítógépe
	nincsen számítógépe
	túl drága
	túl lassú a hozzáférés
	nehéz kapcsolatot teremteni
kognitív szempont	nincs rá szüksége
	nem érdekeli
	nem tudja, hogyan kell használni
	technikától való félelem
	nem való gyerekeknek
	pornográfia
	személyes adatok védelme
	vírusok miatt
	túl sok a reklám

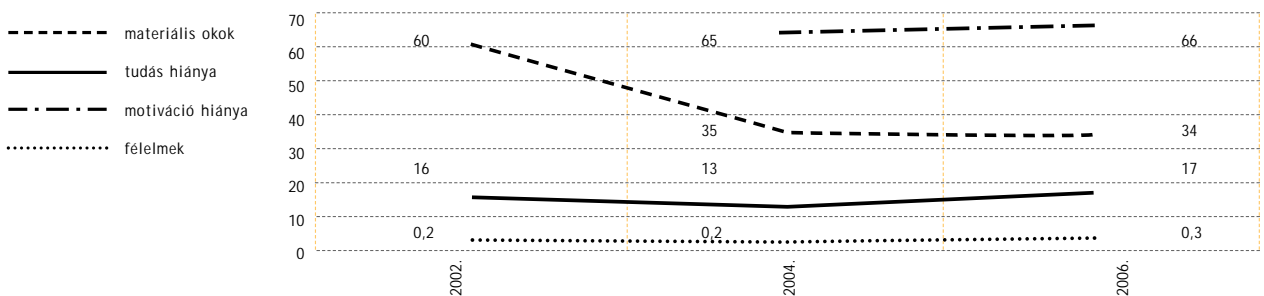
Ha összesítve vizsgáljuk a nem használat okait, azt láthatjuk, hogy az elmúlt négy évben folyamatosan erősödött a kognitív tényezők szerepe. Míg 2002-ben a nem internetezők kevesebb mint fele (40%) hivatkozott nem materiális okokra, addig 2006-ban az internettől távolmaradók több mint kétharmada (77 százaléka) jelölt meg kognitív tényezőket (40. ábra).

40. ÁBRA Az internet nem használatának okai: a materiális és a kognitív jellegű indokokat megadók aránya a nem használók körében, 2002–2004–2006. (%)

A kognitív szempontokon belül érdemes elkülöníteni a motiváció hiányát (nem érdekes, nem hasznos), a tudás hiányát (nem tudja, hogyan kell használni) és a félelmeket (negatív attitűdök és tapasztalatok). Az elmúlt négy évben mindhárom dimenzióban azonos irányú elmozdulást tapasztalhatunk (41. ábra). A motiváció esetében nem ábrázoltuk a 2002-es értéket. Ennek oka, hogy abban az évben még nem kérdezték rá a később leggyakoribb válasszá váló, nincsen rá szüksége kérdésre, ez egyébként az egyéb válaszok közül emelkedett ki önálló kategóriává.

41. ÁBRA Kognitív szempontok az internet elutasításában*: a különböző típusú indokokat megjelölők aránya nem használók körében, 2002-2004-2006. (%)

* megjegyzés: A válaszadók több választ is megjelölhettek. Az ábrán az egyes kognitív szempontok mellett viszonyítási alapként megjelöltük az összevont materiális szempontokat is.

Mindent összevetve tehát kijelenthetjük, hogy a szükséges anyagi források, illetve eszközök hiánya már nem a legfontosabb oka annak, hogy egyes csoportok nem használják a világhálót. Ennél lényegesen hangsúlyosabb, hogy sokaknál egyszerűen nincs motiváció, ami az internet használatára sarkallná őket.

Akik pedig abbahagyják az internetezést...

Az internetet nem használók között találunk olyanokat, akik bár korábban rendszeresen használták a világhálót, mára felhagytak az internetezéssel⁷. Ez a nem használók 4 százalékára igaz. A WIP kérdőíve arra is lehetőséget kínál, hogy megtudjuk, hogy ez a csoport, az ún. „internetelhagyók” milyen körülmények hatására döntöttek így.

7 A rendszeres internetezés legalább havi egy alkalmat jelent.

Az adatok alapján a legfontosabb tényező ezen a téren a hozzáférés megszűnése. Az egykori felhasználók 60 százaléka számolt be arról, hogy megszűnt korábbi internetezési lehetősége, ami jelenthet munkahely- vagy lakóhelyváltást, de akár a diákévek végét is. Nem elhanyagolható azonban azok aránya sem, akik bizonyos szempontból csalódtak az internetben, céljaiknak vagy elvárásaiknak nem feleltek meg a világháló nyújtotta lehetőségek. A korábbi használók 10 százaléka egyszerűen nem tartotta elég érdekesnek az internetet, további 2% pedig nem érezte kellően hasznosnak azt, és ezért hagyott fel az internetezéssel. A válaszadók jelentős arányban számoltak be továbbá önmegtartóztatásról is. 19 százalékuk jelezte, hogy ma azért nem használja az internetet, mert az korábban túl sok időt vett el más tevékenységektől.

Internethasználati tervek

Vajon mennyien döntenek úgy, hogy csatlakoznak az internethasználók táborához azok közül, akik ma még nem használják a világhálót? Biztosat nem tudhatunk, de a WIP-kérdőív rákérdezett a nem használók ilyen irányú terveire is. Csaknem egytizedük úgy látja, hogy egy év múlva már rendszeres internethasználó lesz – 2 százaléknyan ebben nagyon bíznak, ők jelölték meg a nagyon valószínű választ, míg 7% esetében gyengébb az elhatározás, ők csak a valószínű választ adták a kérdésre. A bizonytalankodók aránya 3% volt, de a túlnyomó többség nem tartja valószínűnek, hogy egy év múlva már rendszeres internethasználó lesz.

3. TABLÁZAT Az internethasználatra vonatkozó tervek a nem használók körében (%)

mennyire valószínű, hogy egy év múlva internetet használ?	korábban már használta rendszeresen	nem használta korábban rendszeresen
nagyon valószínű	17,8	1,4
valószínű	17,8	6,4
nem valószínű	55,5	89,8
nem tudja	8,9	2,4
összesen	100	100

Azok körében, akik már megismerték az internetet, lényegesen nagyobb arányban találunk olyanokat, akik elképzelhetőnek tartják, hogy egy éven belül újra

rendszeresen használni fogják azt (3. táblázat). Korábban láthattuk, hogy 60 százalék felett volt azok aránya, akik a hálózati hozzáférés megszűnésével indokolták, hogy felhagytak az internet rendszeres használatával. Közülük csaknem minden második egykori felhasználó egy éven belül tervezi, hogy ismét rendszeresen használni fogja az internetet. A világháló lehetőségeit kritikusan értékelő, csalódott felhasználók körében ez az arány lényegesen rosszabb – a világháló nyújtotta lehetőségeket nem kellően érdekesnek nyilvánítók közül tízből kilencen nem adnának újabb esélyt az internetnek egy éven belül.

AZ INTERNETTEL KAPCSOLATOS VÉLEMÉNYEK

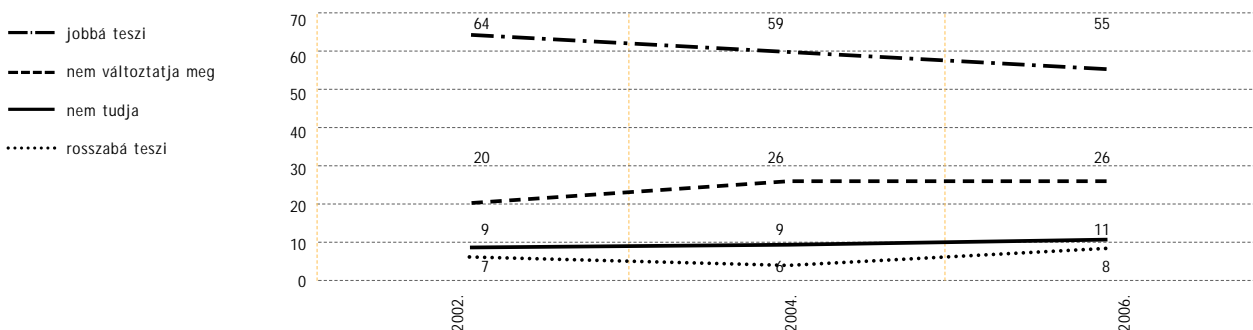
AZ INTERNETTEL KAPCSOLATOS VÉLEMÉNYEK

Az internetről alkotott vélemények, a hozzá kapcsolódó attitűdök nem csak a felhasználók szempontjából fontosak. Magyarországon, ahol az internetezők aránya a társadalmon belül alacsonynak számít, még inkább meghatározó a nem internetezők véleménye, hiszen az anyagi és technikai feltételek mellett ez is nagyban befolyásolja a felhasználói kör bővülését.

Jobbá lesz-e a világ?

Az új technológiák világra gyakorolt hatását Magyarországon a többség pozitívnak ítéli. 55% vélekedett úgy, hogy ezek jobbá teszik a világot. A korábbi évekre vonatkozó adatokkal összehasonlítva a 2006-os számokat azonban azt láthatjuk, hogy 2002 óta ez az arány folyamatosan csökkent. Ez mégsem egyértelműen a negatív megítélés (8%) növekedésének a következménye, hanem a „nem változtatja meg” (26%), illetve a „nem tudja” (11%) válaszok arányaiban bekövetkezett párhuzamos emelkedés hatása is (42. ábra). Ez a változás azt jelezheti, hogy az új technológiák életünk részévé váltak, szélsőséges megítélésük (egyértelműen pozitív vagy egyértelműen negatív) helyett inkább reálissá, elfogadóvá kezd válni az emberek hozzáállása.

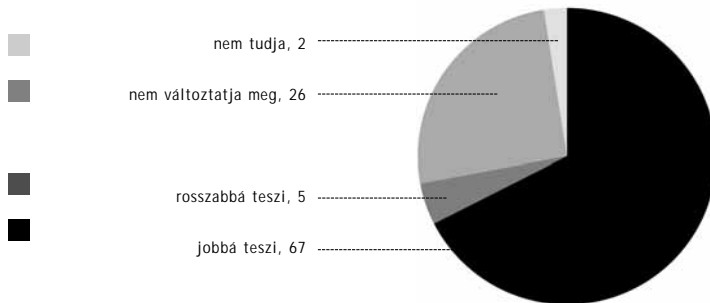
42. ÁBRA Mit gondol, az olyan új technológiák, mint például az internet vagy a mobiltelefon jobbá vagy rosszabbá teszik a világot? 2002–2004–2006. (%)

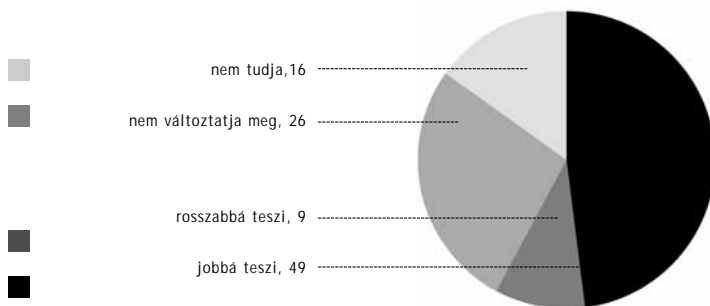
Ha különbséget teszünk az internetet használók és nem használók között, nyilvánvaló eltérések mutatkoznak. Az aktív internetezők egyértelműen pozitívabban ítélik meg az új technológiákat (esetükben 67%, a nem internetezők esetében 49% szerint teszik

jobbá a világot). 2002-höz képest azonban mindkét csoportban csökkenés mutatkozik az egyértelműen pozitív megítélést jelző válaszok arányában, és inkább a „nem változtatja meg” (26–26%) válaszok arányában tapasztalható növekedés (43-44. ábra).

43. ABRA Mit gondol, az olyan új technológiák, mint például az internet vagy a mobiltelefon jobbá vagy rosszabbá teszik a világot? Az internethasználók körében, 2006. (%)

44. ABRA Mit gondol, az olyan új technológiák, mint például az internet vagy a mobiltelefon jobbá vagy rosszabbá teszik a világot? Az internetet nem használók körében, 2006. (%)

Az életkor növekedésével csökken az új technológiák pozitív megítélése, ami hasonló tendenciát mutat a korábbi évekhez. A 14–17 éves korosztály esetében 73%, a 60 év felettieknél 40% szerint teszik jobbá a világot (ez utóbbi csoportban 2002-ben még 46% volt technooptimistának mondható). A 60 év feletiek esetében a legnagyobb azok aránya, akik nem tudnak véleményt alkotni a kérdésről (24%). A munkaerő-piaci

helyzetet figyelembe véve a nappali tagozatos tanulók és a nyugdíjasok helyezkednek el az új technológiák megítélésének „végpontjain” (70, illetve 41% mondható technológiai optimistának).

Az internettel kapcsolatos attitűdök

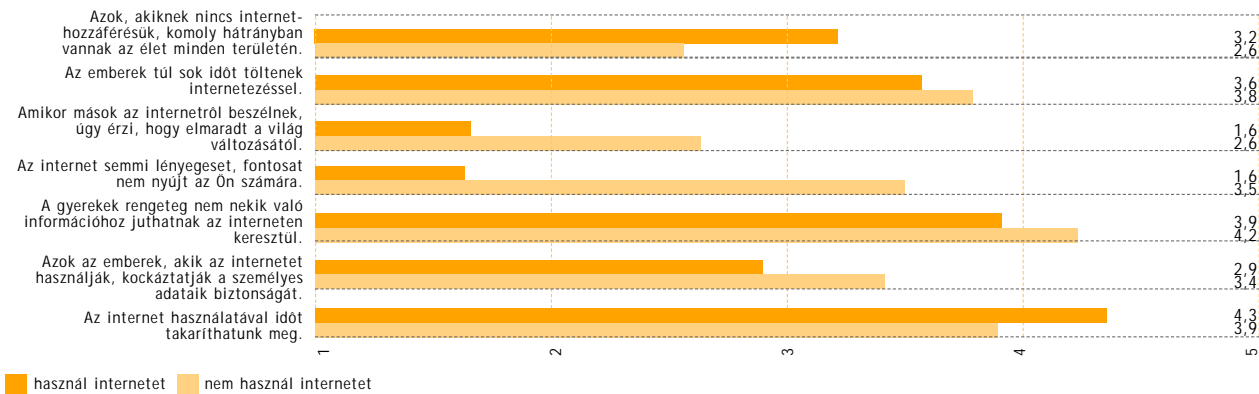
Az internettel kapcsolatos vélekedések vizsgálatára a WIP kérdőívében hét állítás szerepel, amit a válaszadóknak – mind az internethasználóknak, mind a nem használóknak 1-től 5-ig kellett osztályozniuk. (Az 1-es jelentette, hogy az adott állítással egyáltalán nem ért egyet, az 5-ös pedig azt, hogy teljesen egyetért) (45. ábra).

Az internethasználók és nem használók között a legnagyobb egyetértés annál az állításnál tapasztalható, miszerint a gyerekek számos, nem nekik való információhoz juthatnak az interneten keresztül. Összességében is ezzel az állítással értettek egyet leginkább a megkérdezettek. Hasonlóan magas osztályzatokat kapott az a kijelentés is, hogy az internet használatával idő takarítható meg.

Az internet-hozzáférés hiányát az internetezők komolyabb hátránynak ítélték, mint a nem internetezők, de tőlük is átlagosan csak 3,2-es osztályzatot kapott. Meglepően magas értéket kapott az az állítás, miszerint az emberek túl sok időt töltenek internetezéssel (internethasználók: 3,6, nem használók: 3,8). A korábbi évekhez viszonyítva jelentősen nőtt az egyetértés ezzel a kijelentéssel kapcsolatban. Ha internetről van szó, nem meglepő módon a felhasználók sokkal kevésbé érzik magukat elmaradottnak, mint a nem internetezők. A legjelentősebb eltérés a két csoport között annál a kijelentésnél tapasztalható, miszerint a kérdezettnek semmi lényegeset, fontosat nem nyújt az internet. Az internethasználók esetében az egyetértési szám ebben az esetben 1,6 (ez csökkenést jelent 2002-höz képest), a nem internetezőknél 3,5 az osztályzatok átlaga (stabil maradt 2002-höz viszonyítva).

Az adatok alapján az internethasználók, vagyis a konkrét tapasztalatokkal rendelkezők kevésbé tartják veszélyesnek a világhálót a személyes adatok védelme szempontjából. Esetükben az „az interneten az emberek kockáztatják személyes adataik biztonságát” állítással az egyetértés mutatója 2,9, míg a nem internet-használók körében 3,4.

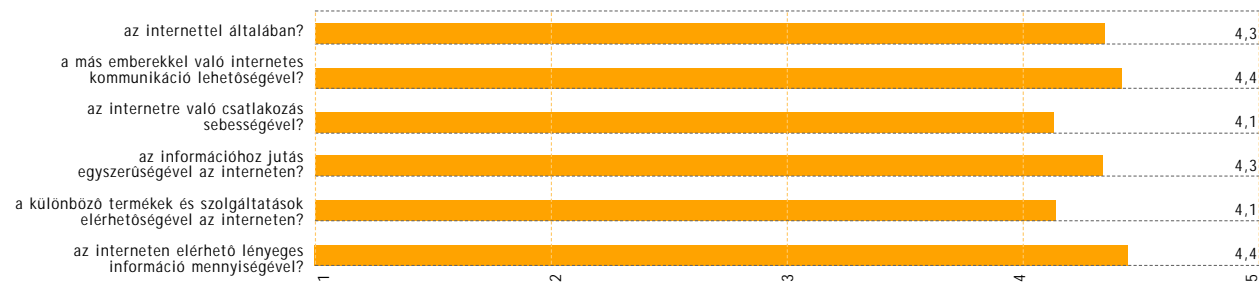
45. ABRA Mennyire ért Ön egyet a következő kijelentésekkel? Az internethasználók válaszainak átlaga 5 fokú skálán a használók és nem használók körében (5=teljesen egyetért, 1=egyáltalán nem ért egyet)

A felhasználók elégedettsége

Az internethasználók elégedettségét a WIP-kérdőív 6 szempont alapján vizsgálta, amelyeket 1-től 5-ig kellett osztályozni (1=egyáltalán nem elégedett, 5=nagyon elégedett). Az osztályzatok átlagai 4,1-től 4,4-ig váltakoztak, ami azt mutatja, hogy a felhasználók általánosan elégedettek. 2002 óta mindenütt az osztályzatok lassú emelkedése tapasztalható. A legnagyobb növekedés az internetre való csatlakozás sebességének megítélésében következett be. Ez feltehetően a hazai internetszolgáltatók nyújtotta technikai feltételek javulásának is köszönhető, valamint annak, hogy mint azt korábban láttuk, egyre nagyobb teret nyernek a szélessávú internetkapcsolatok.

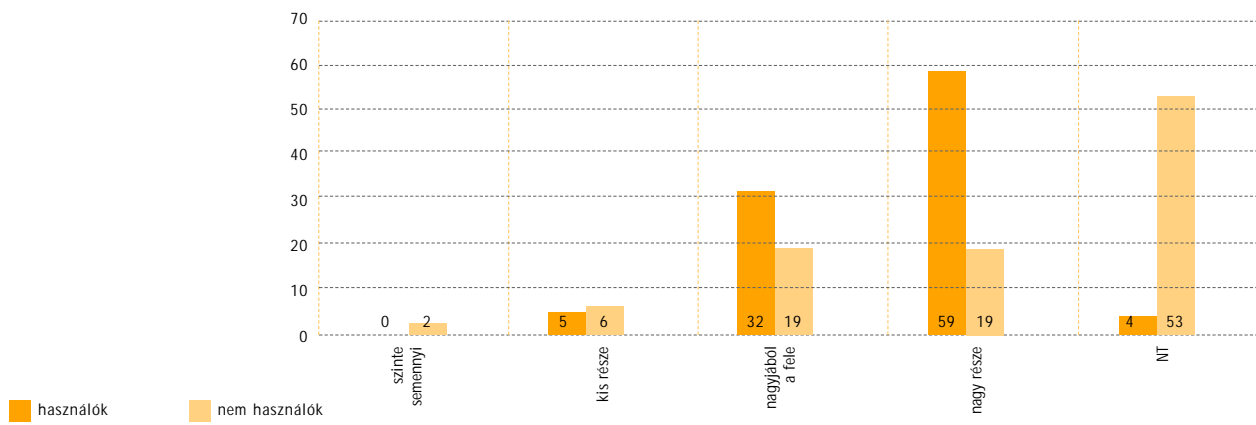
46. ABRA Mennyire elégedett az internettel az alábbi vonatkozásokban? 5-ös skálán adott válaszok átlagai (5=teljesen elégedett, 1=egyáltalán nem elégedett), 2006.

Az online-információk megbízhatósága

Fontos kérdés, hogy az internetes tartalmakat mennyire tartják megbízhatónak a felhasználók. A kérdést általánosságban is megvizsgáltuk (az internetes tartalmakról általánosságban kérdezve) (47. ábra), valamint külön is mértük az egyes információ-típusokkal kapcsolatos bizalomszintet (48. ábra).

47. ÁBRA Az interneten található információk mekkora része megbízható és pontos? Internethasználók és nem használók körében, 2006. (%)

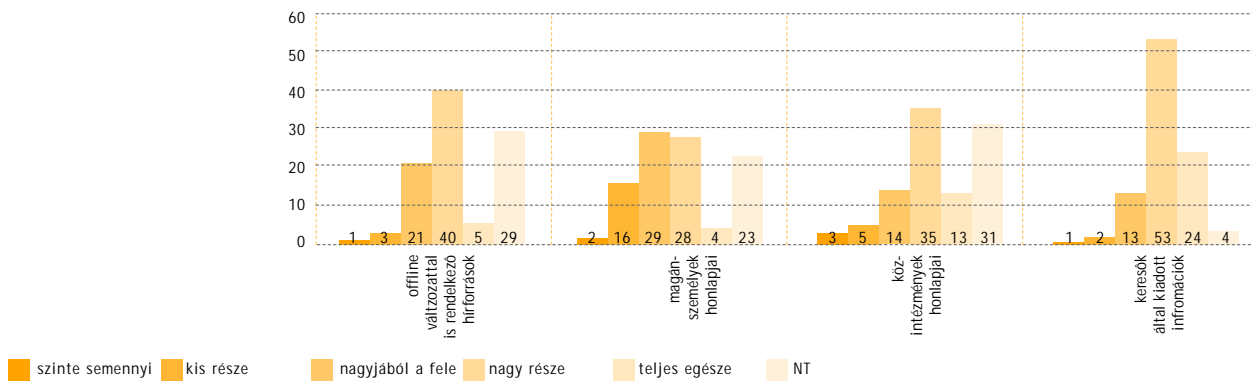

Az általános kérdést, ami azt firtatta, hogy a válaszadó szerint az internetes információk mekkora része megbízható és pontos, a nem használói csoportnak is feltettük, hiszen így képet kaphatunk a távolmaradó közösség véleményéről – a világhálóról közvetett információk alapján kialakított képéről is. Esetükben persze nem meglepő, hogy több mint felük nem tudott véleményt nyilvánítani a kérdésben. A nem használói csoport 19 százaléka az online-információk felét, egy másik 19% pedig nagy részét tartja hitelesnek.

A használók természetesen sokkal nagyobb arányban nyilvánítanak véleményt a kérdésben, és valamivel pozitívabban is látják a világhálót, mint nem használó társaik. Ebben a körben senki nem gondolja úgy, hogy a világhálón lévő tartalmak szinte teljes egészében hiteltelenek, és csupán 5 százalékuk véli úgy, hogy csak kis részük megbízható és pontos. Ezzel szemben 59 százalékuk szerint az online-információk nagy része megbízható, és 32 százalékuk szerint ez nagyjából a tartalmak feléről mondható

el. A használók bizalmi szintjének megoszlása 2002 óta gyakorlatilag nem változott. Az egyes internetes információ típusokról már csak a használókat kérdeztük. Ebben az esetben azt találjuk, hogy sokszor feltűnően nagy az aránya azoknak, akik nem tudtak válaszolni a kérdésre, ami azt jelenti, hogy valószínűleg nem látogatnak ilyen jellegű honlapokat. Ez leginkább a közintézmények honlapjai esetében igaz, ahol a nem tudja válaszok aránya 31%, de az offline megfelelővel rendelkező híroldalak esetében is 29%, míg a magánszemélyek honlapjainál 23%. A keresők esetében a legalacsonyabb a nem tudja választ adók aránya. Valószínűleg a felsoroltak közül ez a legelterjedtebben használt honlap-típus.

48. ABRA Mennyire megbízhatók az alábbi információszolgáltatóktól származó tartalmak?
Az internethasználók körében, 2006. (%)

A keresők által kiadott információk egyben azok is, amiben a legjobban megbíznak a használók. Csaknem 80 százalékuk szerint ezek teljesen vagy csaknem teljesen megbízhatóak és pontosak. Kisebb a bizalom a közintézmények és a híroldalak tartalmaival szemben. Ezekben az esetekben az inkább bizalommal teliek aránya 45–48 százalék között mozog. A netezők legkevésbé a magánszemélyek honlapjait tartják megbízhatónak. Ezeket csupán a használók 32 százaléka tartja nagyrészt vagy teljesen megbízhatónak, míg alig 30 százalékuk szerint az itt olvasható tartalmaknak nagyjából a fele pontos. 18 százalékuknak az a véleménye, hogy az ezeken a weboldalakon lévő tartalomnak csak kis része megbízható, vagy a rajtuk található információkból szinte semennyi sem pontos.

AZ INTERNETHASZNÁLAT TÁRSADALMI HATÁSAI

AZ INTERNETHASZNÁLAT TÁRSADALMI HATÁSAI

INTERNET ÉS TÁRSADALMI KAPCSOLATOK

INTERNET ÉS MÁS MÉDIUMOK, INTERNETEZŐK ÉS NEM HASZNÁLÓK
MÉDIAFOGYASZTÁSA

INTERNET ÉS TÁRSADALMI KAPCSOLATOK

Az internethasználat különböző módon és különböző mértékben a társadalmi létezés szinte minden színterére hatással van. A kapcsolatok kialakításának (legalábbis technikailag) teljesen új módjait tette lehetővé, és új lehetőségeket nyújt a már meglévő kapcsolatok fenntartására is. Ez alól a család sem kivétel, ahol emellett az új technológia családon belüli szerepét, kihatását is érdemes vizsgálni. A fejezetben elemzett harmadik szféra, a munkahely esetében pedig az internet nemcsak munkaeszköz lehet, hanem akár az ellenőrzés új formái is kapcsolódhatnak hozzá. Az internetezés ezenkívül átalakulást hozhat a médiafogyasztás jellemzőiben, vagyis befolyásolhatja az egyéb médiumok használatát.

Internet és barátok

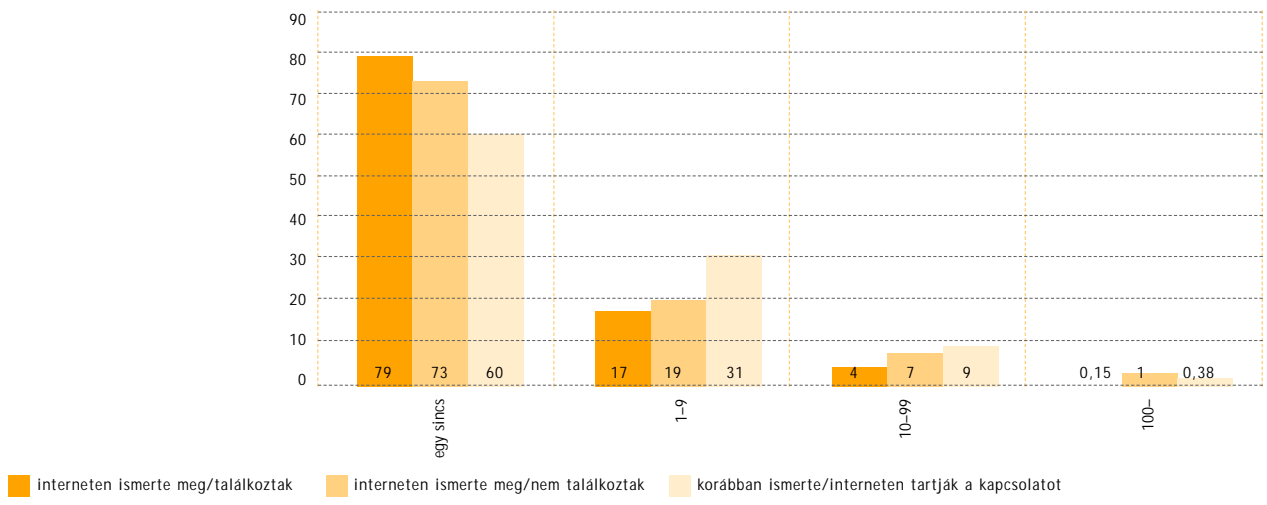
Az internet eszköztárában számos példát találunk (chat, fórum, e-mail stb.), ami a személyek közötti kapcsolattartást segíti – akár meglévő kapcsolatokról van szó, akár interneten kötött ismeretségekről, de számos példa akad az offline- és online-világ közötti átjárásra is.

Mindezek ellenére a WIP felmérése alapján úgy tűnik, hogy a magyar internethasználók esetében a világháló hatása ezen a téren nem átütő. A baráti kapcsolatok feltérképezésére három dimenzióban került sor. Az első esetben azon ismerősök számára kérdeztünk rá, akikkel az interneten kötött az ismeretség, és a felek azóta a való életben is találkoztak. A második esetben az olyan kapcsolatokról érdeklődtünk, amiknél a későbbiekben nem történt személyes találkozás. A harmadik kérdés pedig azon barátok számára vonatkozott, akikkel a személyes ismeretség főként internetes kapcsolattartással folytatódott.

A hazai internetezőknél mindhárom ismeretségi csoportot illetően számos közös vonás tapasztalható (49. ábra). Az egyes kategóriák arányai nem változtak jelentősen, a 2002 óta eltelt időszak adatai alapján pedig sehol sem állapítható meg egyértelmű trend. Többségben vannak azok, akiknek egy ismerőse sincs az előbbi besorolások alapján. Az első esetben ez az arány 79%, a másodikban 73%, a harmadikban 60%. Általánosságban az mondható el, hogy az online kapcsolattartás inkább a már

meglévő barátokkal való, folyamatos kommunikáció fenntartására szolgál, és kevésbé jellemző, hogy a használók az interneten találjanak barátokra.

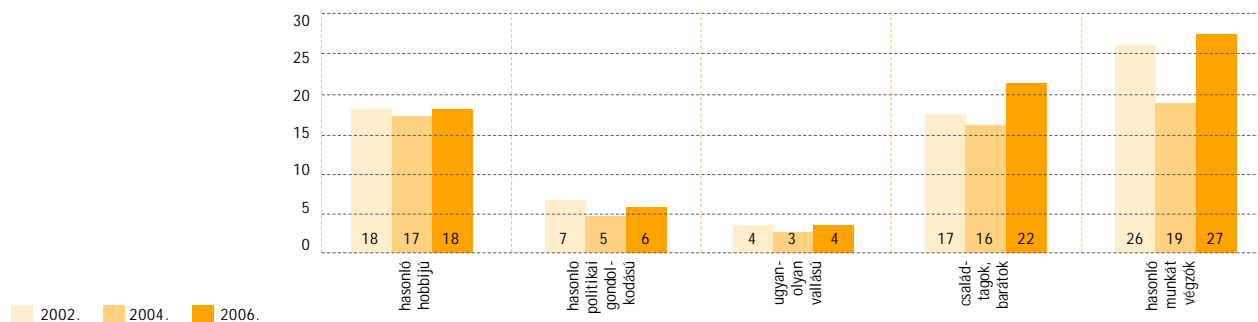
49. ÁBRA Internetes kapcsolatépítés és kapcsolattartás: Hány olyan barátja van, akit..., Az internethasználók körében, 2006. (%)

Tovább árnyalja a képet, ha a barátok/ismerősök számát annak függvényében is megvizsgáljuk, hogy a megkérdezett milyen gyakran használja az internetet. Az adatokból egyértelműen előtűnik a kapcsolat, miszerint a gyakori (hetente, vagy akár naponta többször) netezők mindhárom esetben nagyobb arányban rendelkeznek a fenti csoportokba tartozó barátokkal.

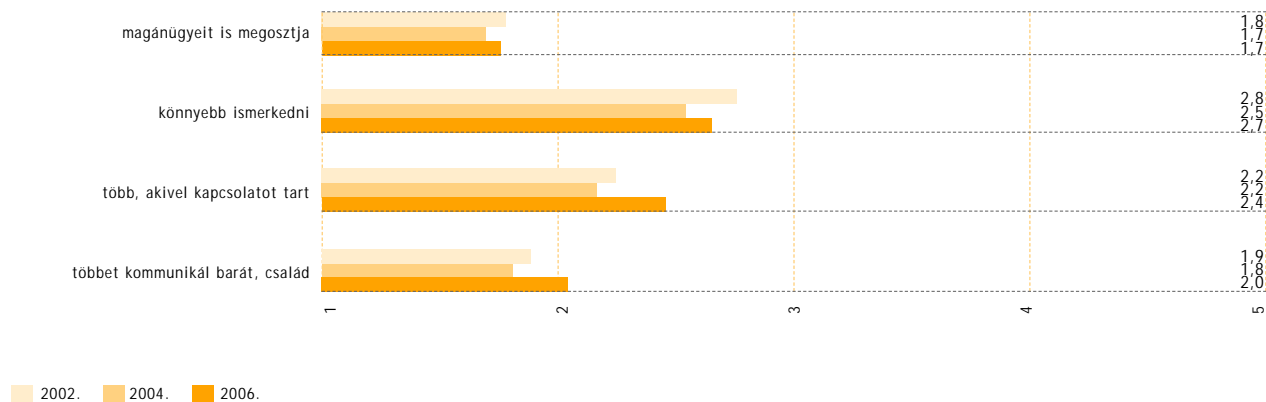
Az adatok tanúsága szerint a világháló leginkább a családtagokkal és barátokkal, valamint a hasonló foglalkozású emberekkel (kollégákkal) való kapcsolattartáshoz járul hozzá lényegesen (50. ábra). Ezekkel a csoportokkal kapcsolatban nyilatkozták ugyanis a használók a legnagyobb arányban azt, hogy amióta használják az internetet, többet, vagy sokkal többet érintkeznek az ide tartozókkal. Kisebb arányban állították ugyanezt a használók a hasonló hobbit űzőkkel kapcsolatban, míg a jelek szerint a kapcsolatépítés és kapcsolattartás az azonos vallásúakkal és hasonló politikai gondolkodású emberekkel a legkevésbé jellemző a világhálón.

50. ABRA A következő csoportokba tartozó emberekkel többet vagy kevesebbet érintkezik az internet használata következtében? Azok aránya az internethasználók körében, akik válasza: „többet”, vagy „sokkal többet”, 2002–2004–2006. (%)

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a használók hogyan értékelik az internet általános kapcsolatépítő potenciálját. Ezt a dimenziót négy állítással vizsgáltuk, ahol a válaszadók egy 5-ös skála segítségével fejezhették ki egyetértésük szintjét (1 = egyáltalán nem ért egyet, 5 = teljesen egyetért). Az adatok alapján úgy tűnik, hogy az internetet a használók nem látják olyan eszköznek, ami jelentősen változtatna az ismerkedési szokásokon. A legmagasabb átlagos osztályzatot (2,75) az „interneten könnyebb ismerkedni, mint személyesen” állítás kapta, de ezt az egyetértési számot sem tekinthetjük magasnak.

51. ABRA Mennyire ért egyet a következő állításokkal? 5-ös skálán adott válaszok átlagai az internethasználók körében (5 = teljesen egyet ért, 1 = egyáltalán nem ért egyet), 2002–2004–2006.

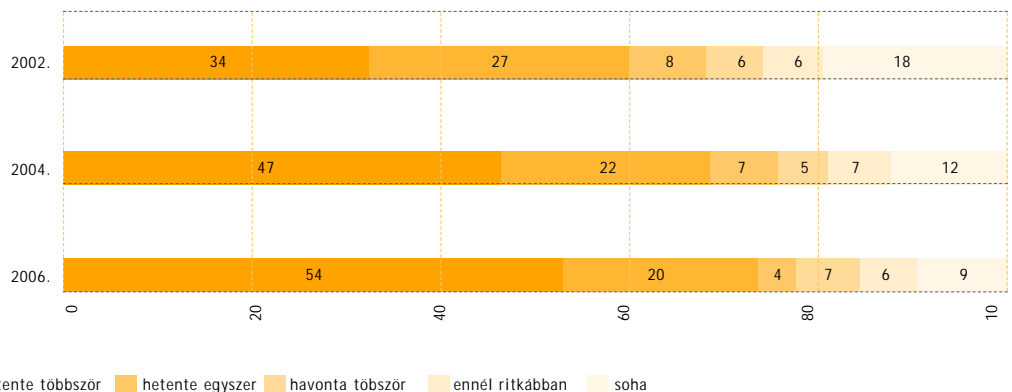
Összességében elmondható, hogy ha az internet kapcsolatban betöltött szerepéről van szó, akkor a hazai internetezők meglehetősen szkeptikusak. A baráti kapcsolatok kiépítésének összefüggése az internethasználat gyakoriságával, illetve a felhasználói tudásszinttel azonban arra mutat, hogy az internet szélesebb körű elterjedésével ezek az arányok pozitívan fognak változni.

Internet és család

A kutatókat régóta foglalkoztatja a különböző médiumok hatása a családra, a társas kapcsolatokra és a gyereknevelésre. Az „internet előtti” korszakban a televízió állt a középpontban, az új technológia megjelenésével azonban megváltozott a kutatások fókuszja. A WIP kérdéseinek egy csoportja ezt a kérdéskört járja körül, egyes esetekben az internet szerepét és megítélését a televízióéval összehasonlítva.

Az 52. ábrából kiderül, hogy az a sokszor hallott aggodalom, miszerint a családtagokat elszigetelheti egymástól az internet, mivel az magányos tevékenységként a családi együttlétektől vesz el időt, nem látszik beigazolódni. Sőt úgy tűnik, az internetezés a közös időtöltés egyik formája is lehet. Az otthoni interneteléréssel rendelkezők nagy része szinte mindennap valamelyik családtagjával együtt használja a világhálót. Ráadásul ez az arány 2002 óta 34-ről 54 százalékra emelkedett, míg az internetet közösen sosem használók aránya 18-ról 9 százalékra csökkent (52. ábra).

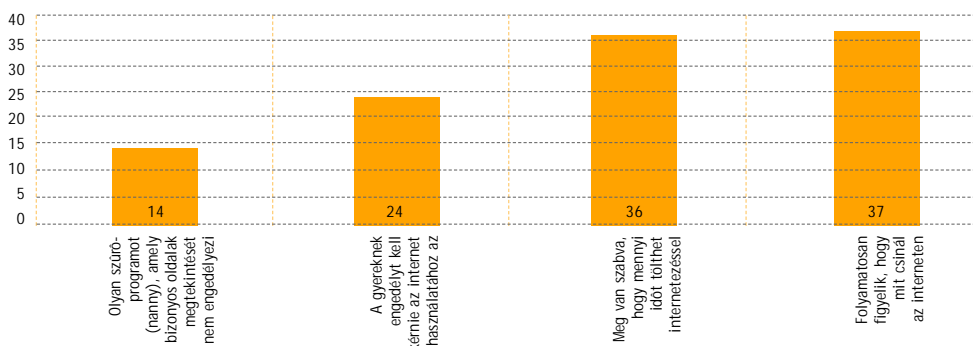
52. ABRA Milyen gyakran használják Ön és családtagjai közösen az internetet itthonról? Az otthoni hozzáféréssel rendelkező, nem egyedül élő internethasználók körében, 2002–2004–2006. (%)

Az internet mint elszigetelődést okozó médium koncepcióját más adatok sem támasztják alá. Az internettel csakúgy, mint a televízióval kapcsolatban nem gyakori tapasztalat, hogy akár az egyik, akár a másik miatt elhanyagolnák egymást a családtagok. Mindkét esetben 80% körüli azon válaszadók aránya, akik szerint az említett okok miatt sosem hanyagolják el őket a családon belül. Ehhez hasonlóan semleges az internet megítélése abból a szempontból is, hogy hogyan változott az együtt töltött idő a családon belül az internet megjelenése óta: a vizsgált három évben egyaránt 80% állította, hogy ugyanannyit vannak együtt.

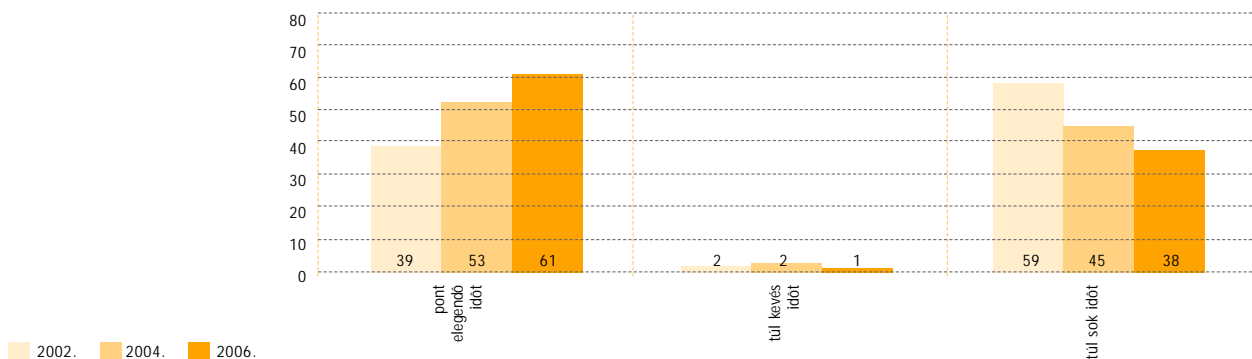
Az internet családon belüli hatásának másik fontos területe lehet a gyereknevelés. A televízióval összehasonlítva szinte megegyezik a szülők viszonyulása ezekhez az eszközökhöz, mint a büntetés forrásaihoz: közel azonos arányban alkalmazzák az egyes eszközöktől való eltiltást (25, ill. 21%). Az internet a gyermekek iskolai előmenetelére és baráti kapcsolataira gyakorolt hatásának megítélése az előzőekben már tapasztalt, semleges hozzáállást tükrözi. A szülők 90 százaléka szerint a gyerek(ek) iskolai érdemjegyei az internet használatának következtében nem változtak, és 92 százalékuk szerint a gyerek(ek) ugyanannyi időt töltenek barátaikkal, amióta interneteznek, mint azelőtt. A gyerek(ek) internetezését a megkérdezett szülők 58 százaléka ellenőrzi valamilyen módon. A legelterjedtebb módszer az, hogy a szülők figyelemmel kísérik, hogy a gyerek mit csinál a világhálón (37%). Szűrőprogramot 14% használ, a válaszadók 24 százalékánál engedélyt kell kérni az internet használatához, 35 százalékuknál pedig meg van szabva az internetezésre fordítható idő (53. ábra).

53. ABRA Milyen módon ellenőrzi gyermeke(i) internethasználatát? Azon otthoni hozzáféréssel rendelkezők körében, akiknek otthon élő 18 év alatti gyermeke van, 2006. (%)

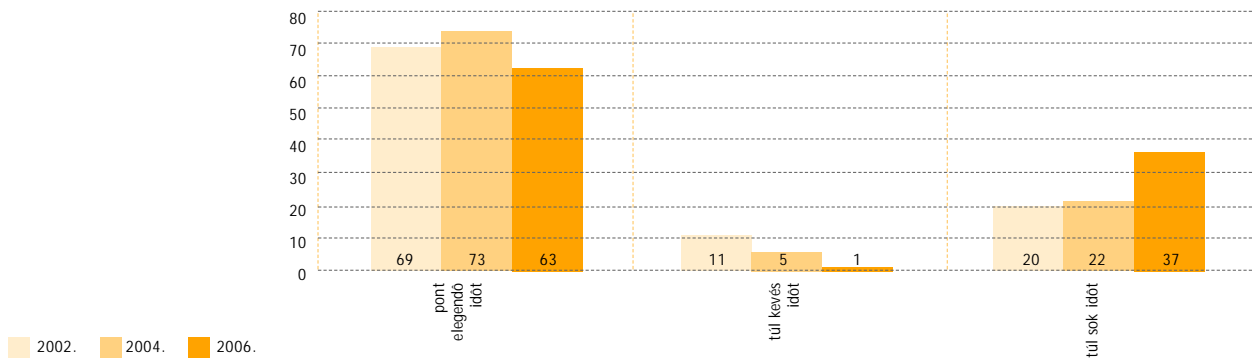

A szülők megítélése, hogy a gyermek mennyi időt tölt tévénézéssel, illetve internetezéssel 2006-ban szinte azonos volt a két médium esetében (61, illetve 63 százalékuk szerint pont elegendő időt, 38, illetve 37 százalékuk szerint túl sok időt). Érdekes adat, hogy 2002-höz képest az internetre fordított idő megítélése romlott, míg a televíziózásé javult. Feltehetően létezik valamekkora átváltás a két médium között, és a gyerekek inkább az számítógép elé ülnek le.

54. ABRA Véleménye szerint gyermeke(i) mennyi időt tölt(enek) TV-nézéssel? Azon otthoni hozzáféréssel rendelkezők körében, akiknek otthon élő 18 év alatti gyermeke van, 2002–2004–2006. (%)

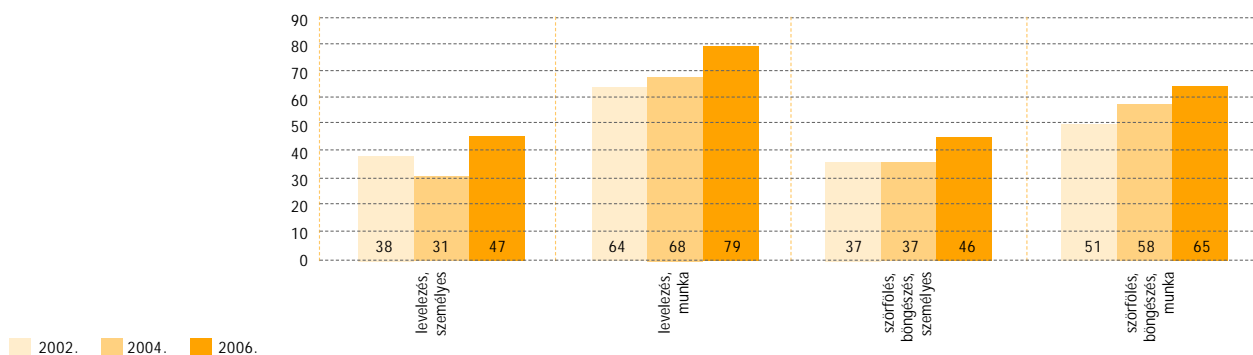
55. ABRA Véleménye szerint gyermeke(i) mennyi időt tölt(enek) internetezéssel? Azon otthoni hozzáféréssel rendelkezők körében, akiknek otthon élő 18 év alatti gyermeke van, 2002–2004–2006. (%)

Internet és munkahely

A munkahelyi internethasználat aránya minden kategóriában nőtt 2002-höz képest. A munkához kapcsolódó levelezést, illetve böngészést hetente többször folytatók aránya 2006-ban 79, illetve 65%, míg ugyanezen tevékenységek személyes célú, hetente többször történő alkalmazásáról 47, illetve 46% számolt be (56. ábra).

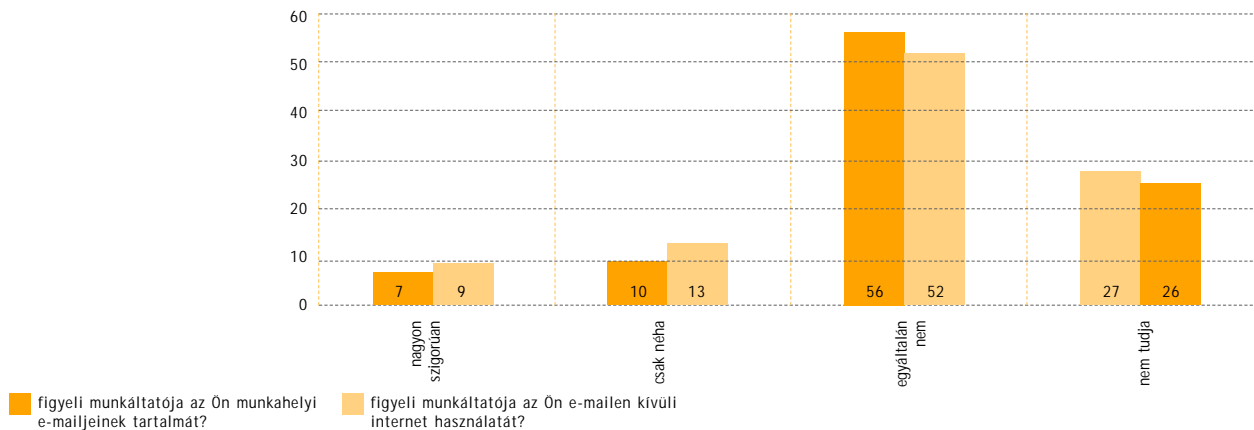
56. ÁBRA Milyen gyakran használja az internetet munkahelyén az alábbiakra? Azok aránya a munkahelyükön internetezők körében, akik az adott tevékenységet hetente többször vagy gyakrabban végzik, 2002-2004-2006. (%)

A munkahelyi internet hatékonyságra gyakorolt hatásának megítélése egyértelműen pozitív, a munkahelyükön internetet használók 39 százaléka szerint a világháló hatékonyabbá teszi munkájukat, 17% szerint pedig sokkal hatékonyabbá vált munkavégzésük azóta, amióta használják az internetet. Ezzel szemben mindössze 2% nyilatkozott úgy, hogy munkavégzésének hatékonysága romlott, amióta van a munkahelyén internet.

Az internethasználat munkahelyi ellenőrzése a válaszok alapján nem jellemző. Mind a levelezés, mind az internethasználat esetében a munkahelyükön internetezők több, mint 50 százaléka szerint munkáltatója egyáltalán nem kontrollálja online-tevékenységét. A levelezés esetében 7%, az ezen kívüli internethasználat esetében pedig 9% számolt be szigorú ellenőrzésről. Viszonylag nagy az aránya azon munkavállalóknak, akik nem tudják, hogy munkáltatójuk ellenőrzi-e valamilyen módon munkahelyi internetezésüket (57. ábra).

57. ABRA Figyeli munkáltatója az Ön munkahelyi e-mailjeinek tartalmát, illetve ezen kívüli munkahelyi internethasználatát? A munkahelyükön internetezők körében, 2002–2004–2006 (%)

Adataink azt mutatják, hogy az ellenőrzés inkább a nagyobb, sok alkalmazottat foglalkoztató vállalatoknál gyakori, a kisebb cégeknél az ilyen jellegű kontroll kevésbé elterjedt.

INTERNET ÉS MÁR MÉDIUMOK, INTERNETEZŐK ÉS NEM HASZNÁLÓK MÉDIAFOGYASZTÁSA

A médiafogyasztás mennyisége

Az internet és a hagyományos médiumok használatának metszetét vizsgálva továbbra is érvényesnek látszik az a megállapítás, hogy az internethasználók médiafogyasztása elsősorban a televízió és a rádió előtt-mellett töltött idő tekintetében különbözik az internetet nem használókéétól. Mint azt az 58. ábrán is láthatjuk, a tévénézéssel és a rádiózással eltöltött idő különbözik leginkább aszerint, hogy valaki szokott-e internetet használni vagy nem. Ugyanakkor csoporton belül alig különböznek egymástól a vizsgált évek adatai, ami azt jelenti, hogy pl.: az internetet használók 2006-ban pont annyit tévénéznek (nagyjából 13 órát hetente), mint 2002-ben vagy 2004-ben.

A vizsgált években a telefonálással eltöltött idő sem sokat változott (átlagosan 1–3 óra hetente), illetve megmaradt az internetet nem használókat jellemző kevesebb telefonálás is.

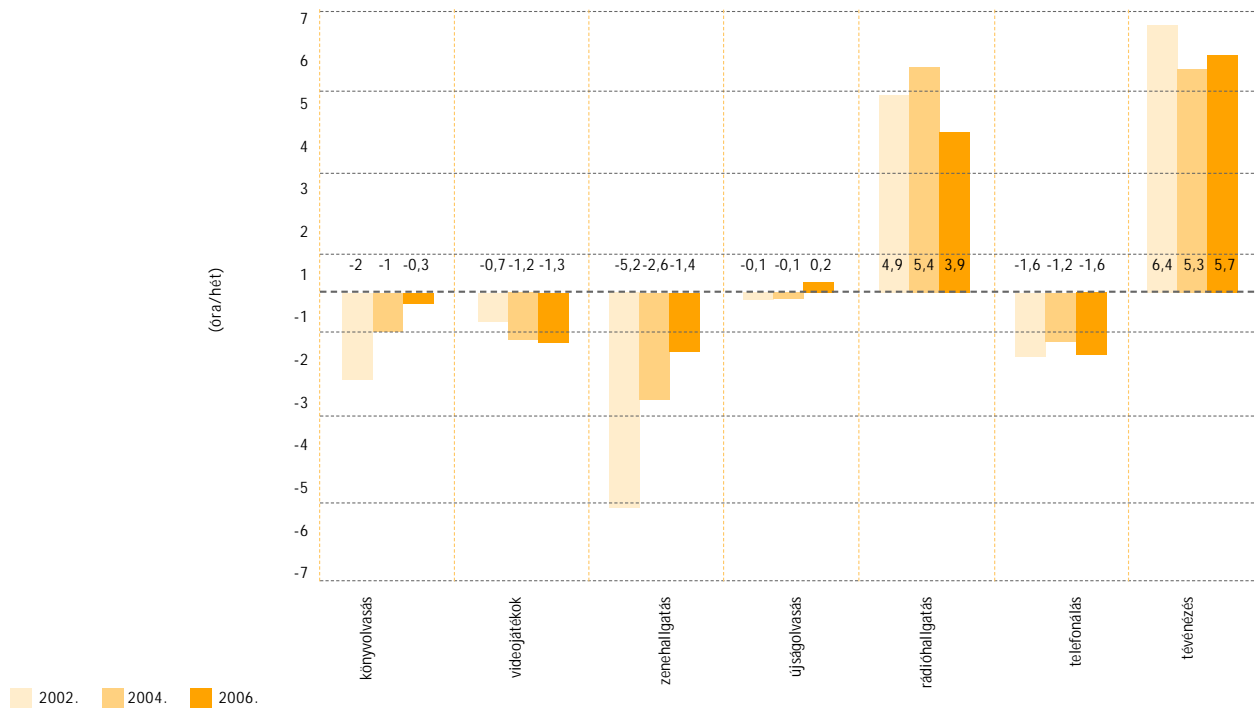
Elsősorban a könyvolvasás, de a zenehallgatás esetében is azt figyelhetjük meg, hogy 2002-ben az internetezők, illetve az internetet nem használók között tapasztalható különbségek 2006-ra folyamatosan csökkentek. A különbség csökkenése a könyvolvasás esetében abból adódik, hogy az internetezők 2006-ban több mint egy órával kevesebbet (átlagosan több mint négy órát) olvastak hetente mint 2002-ben, a nem használók könyvolvasással töltött ideje ugyanakkor mintegy háromnegyed órával nőtt.

A zenehallgatással töltött idő az internetezők esetében lényegében nem változott (több mint kilenc óra hetente) ugyanakkor az internetet nem használók a 2002-es heti négy órához képest 2006-ra heti közel nyolc órát töltenek zenehallgatással. Az újság az egyetlen olyan médium, amely nem osztja meg az internetezőket és az internetet nem használókat. Mindkét csoport nagyjából azonos időt tölt újságolvasással (2006-ban valamivel több mint három órát hetente), ami az évek folyamán szép lassan csökken.

4. TABLAZAT Az internethasználók és a nem használók átlagos médiafogyasztása, 2002–2004–2006. (óra/hét)

heti átlagos médiafogyasztás (óra/hét)	könyv- olvasás	video- játékok	zene- hallgatás	újság- olvasás	rádió- hallgatás	tele- fonálás	tv-nézés
2002. használ internetet	5,3	0,9	9,2	3,8	11,9	2,6	12,3
2002. nem használ internetet	3,2	0,2	4,0	3,7	16,8	1,1	18,8
2004. használ internetet	4,9	4,1	9,7	3,3	11,6	2,1	13,4
2004. nem használ internetet	4,0	2,9	7,2	3,4	17,0	1,0	18,7
2006. használ internetet	4,3	3,9	9,1	3,1	11,5	2,8	13,3
2006. nem használ internetet	4,0	2,7	7,8	3,3	15,4	1,2	19,0

58. ABRA Az internetet nem használók heti médiafogyasztásbeli különbségei (óra) az internetezőkhöz képest, 2002–2004–2006.

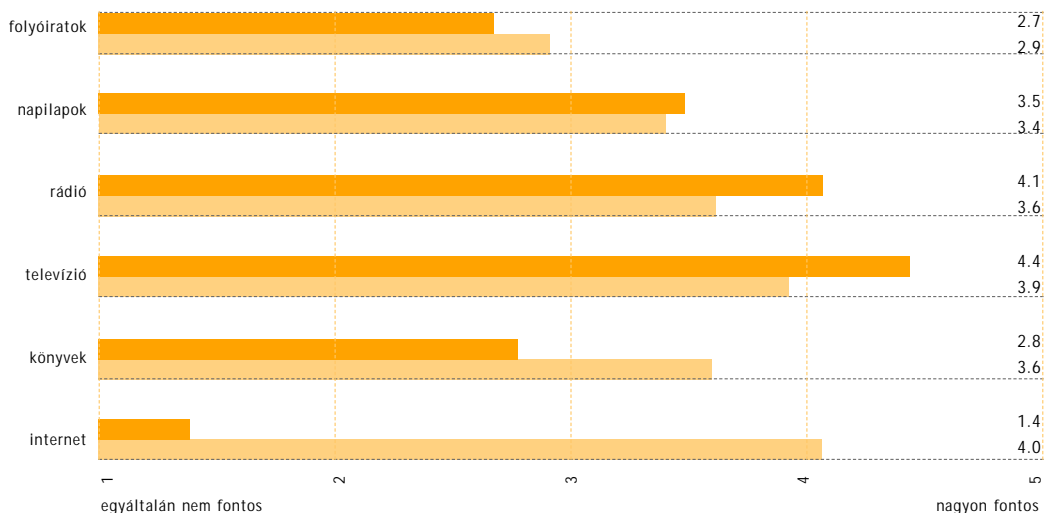
/Az ábra az internetet nem használók heti médiafogyasztásbeli mennyiségének (óra/hét) és az internetezők heti médiafogyasztásbeli mennyiségének (óra/hét) különbségét jeleníti meg (nem használók mínusz internetezők). Eszerint pl.: 2002-ben a nem használók heti öt órával hallgattak kevesebb zenét, vagy 2006-ban közel hat órával többet névték, mint az internetezők./

Az egyes médiumok fontossága

A médiafogyasztásról alkotható képet érdemes kiegészíteni annak vizsgálatával, hogy az egyes médiumokat a kérdezettek mennyire tekintik fontosnak. A médiumok fontosságát információforrásként és a szórakozás forrásaként egyaránt vizsgáltuk. Összességében megállapítható, hogy az utóbbi években tulajdonképpen nem változott az egyes médiumok fontosságának megítélése. A legfontosabb információ és szórakozási forrás a televízió maradt. Ez különösen azok körében igaz, akik nem interneteznek. Mindemellett a vizsgált években (2002., 2004. és 2006.) enyhe hangsúlyváltozás mutatkozik az internetezők körében. A legfontosabb információ-

forrás esetükben mára az internet lett. Szükséges azonban megjegyezni, hogy a televízió fontossága alig marad el ettől. Az internetezők emellett szinte minden felsorolt médiumot fontosnak érznek, szemben azokkal, akik nem használják az internetet. Ők sokkal inkább a hagyományos televízió-rádió dimenziót részesítik előnyben (59. ábra).

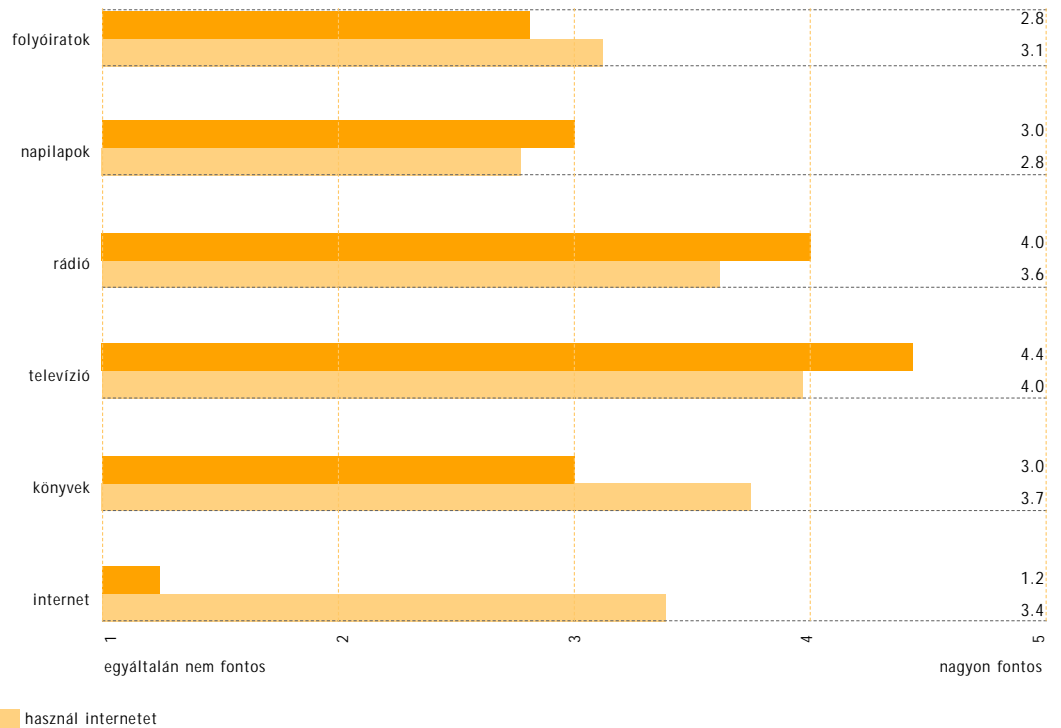
59. ÁBRA Médiumok fontossága információszerzés szempontjából, 5-ös skálán adott válaszok átlagai az internethasználók és a nem használók körében (5=nagyon fontos, 1=egyáltalán nem fontos) 2006.

■ nem használ internetet ■ használ internetet

Szórakozás szempontjából a televízió az internetet nem használók esetében és az internetezők között egyaránt a legfontosabb médium. Az internetezőknek ebből a szempontból kevésbé lényeges a világháló, mint az információszerzés szempontjából, de szerepe azért korántsem elhanyagolható. Az információforráshoz hasonlóan a szórakozás esetében is megfigyelhetjük, hogy az internetezők értékelése sokkal kiegyenlítettebb, mint az internetet nem használóké. Ugyanazok a domináns médiumok így a televízió és rádió a nem használók körében, míg az internetezők ezek mellett fontosnak tekintik a könyveket és az internetet is (60. ábra).

60. ABRA Médiumok fontossága szórakozás szempontjából, 5-ös skálán adott válaszok átlagai az internethasználók és a nem használók körében (5=nagyon fontos, 1=egyáltalán nem fontos), 2006.

MÓDSZERTANI LEÍRÁS

MÓDSZERTANI LEÍRÁS

A WORLD INTERNET PROJECT 2006. ÉVI ADATFELVÉTELÉNEK
ISMERTETÉSE

A NEMZETKÖZI WORLD INTERNET PROJECT
A KUTATÁSBAN RÉSZTVEVŐ INTÉZETEK BEMUTATÁSA

A WORLD INTERNET PROJECT 2006. ÉVI ADATFELVÉTELÉNEK ISMERTETÉSE

A kutatás adatfelvételét a TÁRKI Társadalomkutatási Intézet Zrt. végezte, 14 éves és idősebb magyarországi lakosok véletlen mintáján. A kutatás során a válaszolóktól mindenkitől lekérdezésre került egy úgynevezett alapkérdőív, és az internethasználóktól pedig egy úgynevezett internet-kérdőív. A kérdőíveket úgy állítottuk össze, hogy tartalmazzák a nemzetközi kutatás sztenderd kérdéseit (core questions) és a kutatócsoportunk saját kérdéseit.

Mintavétel

A kutatás mintája úgynevezett kétlépcsős, arányosan rétegzett valószínűségi minta. A mintavétel első lépcsőjében települési minta került kiválasztásra. Ennek során figyelembe vettük a települések típusát (nagyváros, város, község) és földrajzi régióját. A rétegenként lekérdezendő személyek számának meghatározását követően a mintavétel második lépcsőjében címlistát vásároltunk a Központi Néesség Nyilvántartó Hivataltól. A vásárolt címlista esetében az általunk meghatározott településekről, az általunk meghatározott esetszámú egyén adatait kaptuk meg a szolgáltatótól, amely a címeket a teljes listából egyszerű véletlen mintavételi eljárással választotta ki. Alkalmazott mintavételi eljárásunk tehát valószínűségi minta, így a minta segítségével begyűjtött adatokból levont következtetések – a statisztikai hibahatár mértékén belül – általánosíthatóak a teljes célcsoportra.

Terepmunka

A terepmunka, a kérdőíves kérdezés 2006. május 18. és június 26. között zajlott. A kérdezőbiztosoknak 8676 címet kellett felkeresniük. A kiadott címekből 797 db hibás volt. Sikeres lekérdezésre került 3969 fő, tehát a válaszadási arány 50,4%. A megghiúsult lekérdezések okairól bővebben az adatfelvétel dokumentumkötetében olvasható.

A mintába került személyeket a kérdezőbiztosok személyesen keresték meg. A mintába bekerült címeket legalább kétszer fel kell keresniük, két különböző napszak-

ban. A hét közbeni megkeresés egyikének este 6 óra utáni időpontra kellett esnie. (Az elvárás a legalább kétszeri megkeresés volt, de az esetek többségében ennél többször is próbálkoztak a kérdezők.)

Ellenőrzés, adatbázis-készítés

Az adatfelvétel utómunkáit 2006. július és augusztus hó folyamán végezte el a TÁRKI és a WIP kutatócsoport. Ennek keretében került sor az adatok rögzítésére, a kérdezők ellenőrzésére, az adatok logikai tisztítására és tartalmi ellenőrzésére, valamint a nyitott és félig nyitott kérdések kódolására és a nem-kérdőív változók kiszámítására. Különös hangsúlyt fektettünk a kutatás szempontjából fontos változók (pl. internet-csatlakozás típusa, internet nem használatának okai stb.) kódolásának ellenőrzésére.

Az adatbázis utólagos súlyozása személyi és háztartási szinten

A minta címkiesésből adódó torzulását súlyozással korrigáltuk. A súlyozás során a négy társadalmi-demográfiai tényező (nem, életkor, iskolai végzettség és településtípus) együttes megoszlását vettük figyelembe. Így a súlyozott minta nem, életkor, településtípus és iskolai végzettség szerinti megoszlása jól illeszkedik a 14 év feletti lakosság megfelelő adataihoz.

A vizsgálatban minden megkérdezett személy egy háztartást is képvisel, mivel háztartásonként csak egy személy került a mintába. Számos kérdésben nem a személyek jelentik a vizsgált sokaságot, hanem a magyarországi háztartások. Ezekben az esetekben háztartás-szinten súlyoztuk az adatokat. A háztartás-súly a háztartások létszáma és a településtípus szerinti együttes megoszlását a 2001-es népszámlálás 2005. évi Mikrocenzus által továbbvezetett adataihoz igazítja.

A kutatási adatok hozzáférhetősége

Hasonlóan a korábbi évek gyakorlatához a kutatási adatbázisok egy év elemzési periódust követően a TÁRKI Társadalomtudományi Adatbankban nyilvánosan hozzáférhetőek.

(Dencső Blanka, Fábíán Zoltán)

A NEMZETKÖZI WORLD INTERNET PROJECT

A World Internet Project (WIP) a kaliforniai UCLA és a szingapuri NTU School of Communication Studies kezdeményezéseként indult útjára 1999 nyarán. A WIP-kutatás több olyan sajátossággal bír, amely különlegessé teszi az internet társadalmi hatásait vizsgáló és örvendetesen növekvő számú vizsgálatok sorában.

A vizsgálat kiterjesztése a használókra túl a nem használókra

Az eddigi, főleg a használókra fókuszáló kutatásokkal szemben a WIP egyik fontos újítása, hogy a nemhasználókra is kiterjeszti a vizsgálódást. Így lehetővé válik a használók és nem használók csoportjai közti átjárások, a változások dinamikájának vizsgálata, továbbá a két csoport vélekedéseinek és attitűdjeinek széles körű összehasonlítása. Ily módon fény derülhet arra, hogy mik lehetnek a „távolmaradás” okai.

Longitudinális kutatás

A WIP nem csak egy bizonyos aspektusból vizsgálódik, hanem az internet általános társadalmi hatását kívánja feltérképezni. Ennek érdekében tíz éven keresztül, évről évre megismételt, úgynevezett longitudinális kutatás tervét dolgoztuk ki. Ez lehetővé teszi, hogy a változásokat folyamatosan nyomon kövessük és kiderítsük, hogy milyen rövid és hosszú távú hatást gyakorol az emberek vélekedéseire, szokásaira, kapcsolataira, valamint a háztartások életére az internethasználat. A WIP elemzései arra is lehetőséget nyújtanak, hogy az üzleti és kormányzati politikában a változások követésével kellően rugalmas és mindig az éppen legjellemzőbb kérdéseket, problémákat előtérbe helyező stratégiák születhessenek.

Nemzetközi összehasonlítás

A kutatás nemzetközi összehasonlító jellegű. Így a világhálóhoz kötődő társadalmi változásokról különböző országok és régiók esetében is képet nyerünk. A minden nemzet kérdőívében szereplő kérdések között az általános „társadalmi közérzetet”, az elektronikus technológiákkal és az internettel kapcsolatos nézeteket, továbbá a különböző intézményekbe vetett bizalmat mérő változók is helyet kaptak. Ezáltal az összehasonlítások ezeken a területeken is megtörténhetnek. Az egyes országok kutatói a témát érintő egyéni érdeklődésüket is kielégíthetik azáltal, hogy a közös kérdések mellett kérdőívekben speciális, az adott országra vonatkozó egyedi kérdések és témák is szerepeltethetők. A World Internet Projectben részt vevő kutatócsoportok rendszeres, évenkénti konferenciákon tájékoztatják egymást az elért eredményekről, és megosztják tapasztalataikat, következtetéseiket.

A KUTATÁSBAN RÉSZT VEVŐ INTÉZETEK BEMUTATÁSA

BME ITTK

Az ITTK egy Műegyetem központú, hálózatba szerveződő kutatói közösségnek otthont adó intézmény. Küldetésnyilatkozatának megfelelően az információs társadalom formálódó tudományának (information society studies) egyes területeit multidiszciplináris társadalomtudományi háttérrel rendelkező kutatóival műveli meg, akiknek a tevékenysége egy-egy témakör igényes és folyamatos gondozása érdekében szakmai műhelyekben folyik. A fiatal kutatók bevonását „utánpótlás-nevelő” intézményünk segíti. Az évek óta nagy sikerrel működő szakmai klub a vita, a gondolatcsere, a témákkal és szerzőkkel való ismerkedés fóruma. 2001 óta minden ősszel Információs Társadalom Szakmai Napokat szervezünk. A Központ a World Internet Project egyik magyar gazdája.

W W W . I T T K . H U

ITHAKA KHT.

Az ITHAKA Kht.-t 2004-ben szociológusok alapították azzal a céllal, hogy keretet teremtsenek a jelenkori társadalmi változások feltérképezésének intellektuális feladatához. A ITHAKA munkatársai a társadalomtudományos megközelítés hívei; kutatásaikban a klasszikus szociológiai látásmódot és a kreatív alkotómunka ötvözetét érvényesítik. Az ITHAKA kutatói a kezdetektől részt vesznek a World Internet Project magyar kutatásában és nemzetközi együttműködésében.

TÁRKI

A Társadalomkutatási Intézet Rt. – Közép-Európa első jogilag magán-kutatóintézeteként – (www.tarki.hu) alapítása óta (1985) az empirikus társadalomtudományi kutatások területén több mint tizennyolc év tapasztalatát gyűjtötte össze. Az országosan és nemzetközi viszonylatban a társadalom- és piackutatásban elismert kutatóintézet az eltelt több mint másfél évtizedben empirikus kutatásaival – amelyek a társadalom átalakulásának átfogó folyamataival foglalkoztak – megalapozott hírnevet szerzett, és szakmailag egyedülálló, hozzáférhető adatbázistárat hozott létre. A TÁRKI 2001 óta végez a World Internet Project számára évenkénti adatfelvételt.

[HTTP://WWW.TARKI.HU/RESEARCH/WIP/INDEX.HTML](http://www.tarki.hu/research/wip/index.html)